

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
2022

ΑΘΗΝΑΙ 2023

Τὸ Συμβούλιο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ χαρακτήρας τῶν δημοσιευομένων ἐκθέσεων τῶν ἀνασκαφῶν εἶναι προσωρινός. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς μελέτης καὶ τῆς ὀριστικῆς δημοσίευσης τῶν εὗρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν τῆς.

Ἀπαγορεύεται ἡ μερικὴ ἢ ὀλικὴ ἀναδημοσίευση χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Συμβουλίου.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2022

Ὁ τόμος τοῦτος ἐκδίδεται μὲ χορηγία
τοῦ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΨΥΧΑ

ΤΟΜΟΣ 69 (2022)

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία
Πανεπιστημίου 22, 106 72

FAX +30 210 3644996, τηλ. +30 210 3609689
secr@archetai.gr – www.archetai.gr

ISSN 0570-6211

ΤΟ ΕΡΓΟΝ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ 2022

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

*Γενικοῦ Γραμματέως
τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας
Ἀκαδημαϊκοῦ*

ΑΘΗΝΑΙ 2023

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Κατὰ τὴν περίοδο ποὺ διανύουμε, ἀπὸ τοῦ 2020, ἀντὶ κατὰ τὶς πολιτικὲς αἰσιόδοξες βεβαιώσεις νὰ βελτιωθοῦν τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὴ ζωὴ μας, ἀντιθέτως ἐπιδεινώθηκαν μὲ τὴν ἀφημένη ἀνεξέλεγκτη πανδημία, τὸν ἀπρόσμενο πόλεμο κατὰ τῆς Οὐκρανίας καὶ τὴν ἐπέκταση τῆς οἰκονομικῆς κρίσης διεθνῶς πλέον, κάτι ποὺ χειροτέρεψε τὴ ζωὴ μας σὲ σχέση μὲ τὴν ἀπὸ τοῦ 2010 χρονίζουσα ἑλληνικὴ οἰκονομικὴ, πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ κρίση. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία συνέχισε τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τῆς ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς ποὺ ἐπιβλήθηκαν, ἐκ τῶν πραγμάτων, στὴ δραστηριότητά τῆς σὲ ὀρισμένους τομεῖς.

Στὰ παραπάνω δυσάρεστα, ποὺ ἐπέδρασαν κοινωνικῶς καὶ ἀτομικῶς κατὰ τὸν χρόνον ποὺ πέρασε σὲ ὅλους μας, προστίθεται, γιὰ τὴν Ἑταιρεία, ἡ ἀπώλεια παλαιῶν ἐταίρων, οἱ ὅποιοι εἶχαν ἐνισχύσει, μὲ διάφορο τρόπο ὁ καθένας, τὴν πρόοδο τοῦ ἔργου μας.

Ἡ Ἀλεξάνδρα Λοῖζου (1921-10 Ἰαν. 2022), σύζυγος τοῦ γνωστοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀλεξάνδρου Λοῖζου, ὑπῆρξε πρόσωπο ποὺ ἀναλώθηκε στὴν ὑπηρεσίᾳ τῶν ἄλλων, προσφέροντας ἐπὶ πολλὰ χρόνια ἐθελοντικῶς τὶς γνώσεις τῆς καὶ τὶς ἱκανότητές τῆς γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ζωῆς τῶν τροφίμων τοῦ Γηροκομείου Ἀθηνῶν. Ὑπηρέτησε ὅμως καὶ τὴν ἀρχαιολογία. Πλὴν τῆς τακτικῆς παρουσίας τῆς στὴν Ἑταιρεία, ἦταν ἐνεργὸ μέλος τοῦ Ὁμιλοῦ Ἀρχαιοφίλων «Ἡ Ἀθήνη», τοῦ ὁποίου διετέλεσε Πρόεδρος.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα Σπηλιωτόπουλου (1925-24 Φεβρ. 2022), τέως Προέδρου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, μᾶς στέρησε πολὺτιμο σύμβουλο. Μετὰ ἀπὸ ἐξαίρετες σπουδές

στην Ἀθήνα καὶ τὸ Παρίσι, ὅπου καὶ ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ, ἐξελέγη τὸ 1978 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Τὸ 2005 ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Καποδιστριακοῦ. Ἀσκήσε ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὴ δικηγορία στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, διετέλεσε Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος Διοικητικοῦ Δικαίου Μιχαὴλ Στασινοπούλου καὶ εἶχε τιμηθεῖ μὲ ἐξαίρετες διακρίσεις. Ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τὸ 2001 καὶ διατηροῦσε ὡς πολὺτιμη ἀνάμνησή του τὴ δράση του κατὰ τὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καρρᾶς (6 Ἀπρ. 1938 - 28 Ἰαν. 2022), μετὰ ἀπὸ φιλολογικὲς, ἱστορικὲς καὶ οἰκονομικὲς σπουδὲς ἀσχολήθηκε, ἐπὶ ἓνα τέταρτο τοῦ αἰῶνος, μὲ τὴ ναυτιλία. Τὸ 1972 ἴδρυσε μὲ τὴ σύζυγό του Λυδία τὴν Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Περιβάλλοντος καὶ Πολιτισμοῦ, τῆς ὁποίας διετέλεσε Πρόεδρος, μὲ σκοπὸ τὴν προστασία τῆς μνημειακῆς παράδοσης.

Ἡ Εἰρήνη Πάρδαλη (1933 - 25 Αὐγ. 2022) ὑπῆρξε παλαιὸ μέλος τῆς Ἑταιρείας. Ἐσπούδασε φιλολογία στὸ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐνῶρις διορίστηκε ὡς βοηθὸς τοῦ φιλολογικοῦ σπουδαστηρίου, ὅπου προσέφερε τὴ βοήθειά της στοὺς νεότερους. Φίλη ἐξ ἀρχῆς τῆς Ἑταιρείας, βρισκόταν πάντα στὶς δύσκολες περιστάσεις στὸ πλευρὸ της.

Ὁ Δημήτριος Παντερμαλῆς (1940 - 14 Σεπτ. 2022) διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, καὶ ἀπὸ τοῦ 1973 καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διεξῆγε τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Δίου, τοῦ ὁποίου προχώρησε σημαντικῶς τὴ γνώση. Τὸ 2000 ἔγινε Πρόεδρος τοῦ ΟΑΝΜΑ καὶ τὸ 2009 Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ αὐτονόμου νέου Μουσείου Ἀκροπόλεως.

Ἡ Μαρία Θεοχάρη (5 Μαρτ. 1933 - 28 Σεπτ. 2022), μετὰ ἀπὸ σπουδὲς στὴν Ἀθήνα, ἀσχολήθηκε μὲ θέματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ συζύγου της Δημ. Ρ. Θεοχάρη καὶ μετὰ τὸν θάνατό του διετέλεσε συνεργάτις τῶν ἀνασκαφῶν στὴ Σκύρο, τόπο καταγωγῆς τοῦ συζύγου της, στὴ θέση Παλαμάρη.

Ἡ Θεοδώρα Καράγιωργα-Σταθακοπούλου (16 Νοεμ. 1936 - 1 Νοεμ. 2022) διορίστηκε, μετὰ ἀπὸ διαγωνισμό, Ἐπιμελήτρια

τῶν Ἀρχαιοτήτων τὸ 1960 καὶ ὑπηρέτησε ὡς Ἐπιμελήτρια καὶ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων στὶς Ἐφορεῖες Ἀρκαδίας-Λακωνίας, Ὀλυμπίας, Ἀργολίδος-Κορινθίας καὶ τέλος ὡς Ἐφορος τῆς Γ' Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν. Μετὰ ἀπὸ σπουδὲς στὴ Γερμανία, στὸ Tübingen καὶ τὴ Βόννη, ἔγινε διδάκτωρ μὲ τὴ διατριβή «*Γοργεῖη κεφαλὴ*». *Καταγωγή καὶ νόημα τῆς γοργονικῆς μορφῆς ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ τῇ τέχνῃ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων*, ἡ ὁποία ἐκδόθηκε τὸ 1970 ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία.

Ἡ Μαρία Μπρούσκαρη (30.11.1928 - 27.11.2022) τοποθετήθηκε τὸ 1953 στὴν Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Ἀκροπόλεως καὶ ὑπηρέτησε συνεχῶς ἐκεῖ. Διετέλεσε ἐξ ἀρχῆς βοηθὸς τοῦ Γιάννη Μηλιάδη καὶ ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος στὴν ἀποκάλυψη τῶν γλυπτῶν τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως καὶ τὴν ἐπανεκθέσιν αὐτῶν. Πιστὴ φίλη τῆς Ἑταιρείας, συμμετεῖχε σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς. Τὸ ἐπιστημονικὸ τῆς ἔργο ὑπῆρξε σημαντικὸ καὶ μόνιμης ἀξίας. Οἱ μεγάλες μελέτες τῆς στὴν *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίδα* γιὰ τὸ θωράκιο τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, γιὰ τὰ λησμονημένα γλυπτὰ τῶν ἀνασκαφῶν νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως καὶ γιὰ τὰ ἰδεαλιστικὰ κεφάλια τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως ἀποτελοῦν σημαντικὲς συμβολὲς στὴ γνώση τῆς μεγαλύτερης καὶ πλέον μακρόχρονης ἀνασκαφῆς στὴν Ἀθήνα, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρει νέες γνώσεις.

Πολύτιμο γιὰ τὸν μελετητὴ τῶν γλυπτῶν τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως εἶναι τὸ βιβλίον τῆς Μαρίας Μπρούσκαρη, *Μουσεῖον Ἀκροπόλεως, περιγραφικὸς κατάλογος* (Ἀθῆναι 1974), ἔκδοση τῆς Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Δίνει πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ μουσείου τοῦ Βράχου, ποὺ ξανάστησε ὁ Γιάννης Μηλιάδης, καὶ συμπληρώνει τὸ ἔργο ποὺ εἶχαν ἀρχίσει παλαιότεροί τῆς ἀρχαιολόγοι. Οἱ ἐξαίρετες μελέτες τῆς Μαρίας Μπρούσκαρη εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξις ὅτι τὸ γνήσιο ἐπιστημονικὸ ἔργο δημιουργεῖται μόνον μὲ τὴ συνεχῆ ἀναστροφὴ μὲ τὶς ἀρχαιότητες.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλαβάνος (27 Φεβρ. 1946 - 17 Δεκ. 2022) παλαιὸς ἐταῖρος, μὲ σπουδὲς νομικῆς, ἄρχισε τὸ πολιτικὸ του στάδιο ὡς ὑφυπουργὸς Δημοσίων Ἐργῶν στὴν πρώτη Κυβέρ-

νηση τῆς Μεταπολίτευσης, ἐξελέγη βουλευτὴς δύο φορές καὶ ἔγινε Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ἐπὶ ὑπουργοῦ Μελίνας Μερκούρη, ἀξίωμα τὸ ὁποῖο διατήρησε μέχρι τοῦ 1987. Κατὰ τὸ διάστημα 1997-2001 διετέλεσε γενικὸς διευθυντὴς τῆς ΕΡ 1 καὶ ἀπὸ τὸ 2003 ἕως τὸ 2008 ἦταν γενικὸς διευθυντὴς τοῦ σταθμοῦ τηλεοράσεως τῆς Βουλῆς. Κατὰ διαστήματα ἀσχοῦσε τὴν δικηγορίαν. Πρῶτος καὶ ἥπιος, ὑπῆρξε παράγων ἰσορροπίας στὸ ΥΠΠΕ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ θητείας του.

ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

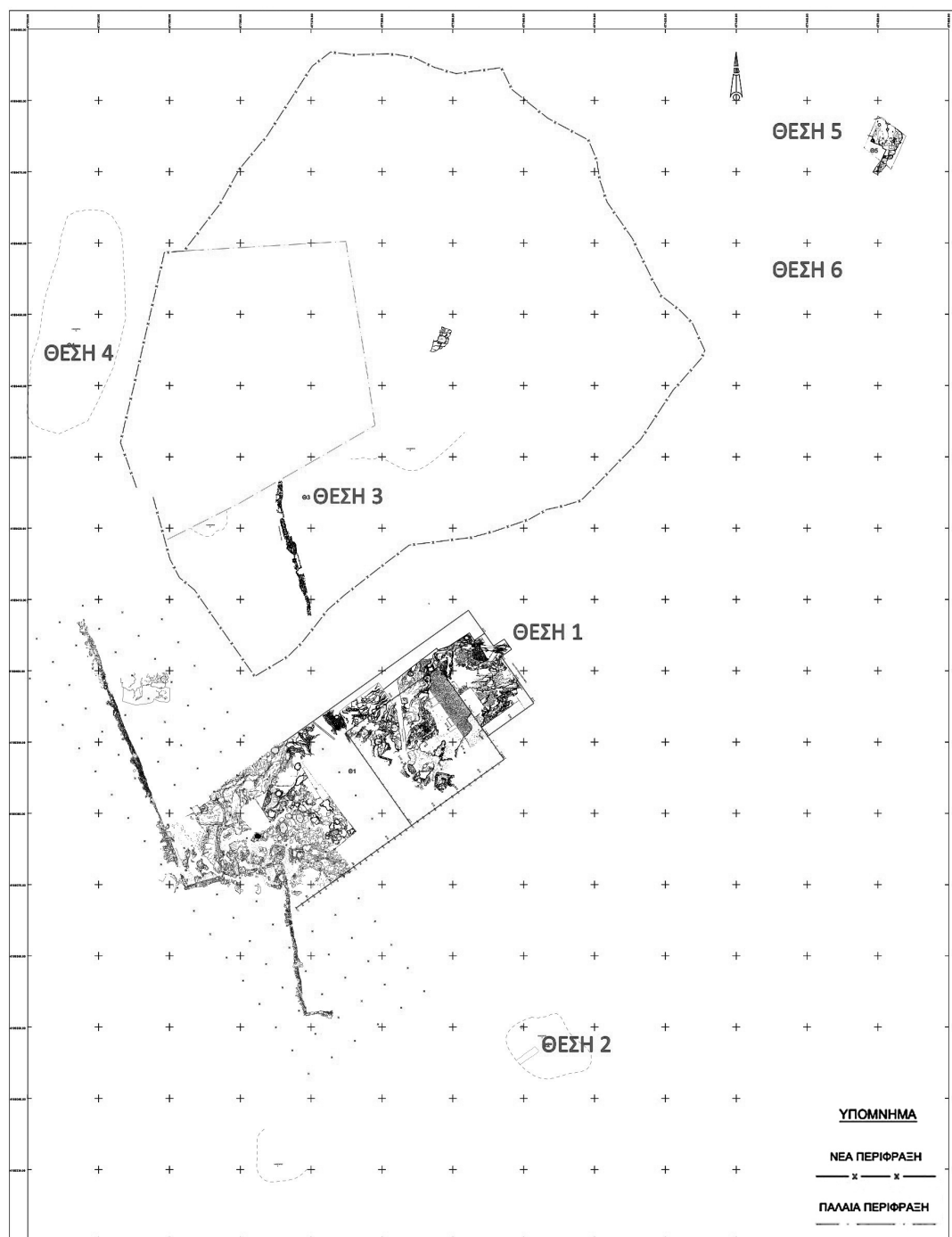
Στὰ Ἀστέρια Γλυφάδας ἡ κυρία Κωνσταντίνα Καζᾶ-Παπαγεωργίου ἀπεκάλυψε πλήρως τὸν ὀρθογώνιο περίβολο ἢ ἀνάλημμα τῶν ΜΕ χρόνων, ὁ ὁποῖος ὀρίζει χῶρο πλήρη μικρῶν ὀρυγμάτων ἐντὸς τοῦ βράχου, διαφόρων μεγεθῶν, χρησίμων σὲ ἐργασίες μεταλλουργικές.

Στὸ ΒΑ τμήμα τοῦ λοφώδους χώρου τῆς ἀνασκαφῆς γυμνώθηκε ὁ στερεὸς βράχος καὶ φανερώθηκαν πολλὲς μικρὲς ἀβαθεῖς κοιλότητες τῆς ΠΕ ἐποχῆς. Ἡ ἀδιατάρακτη ἐπίχωση πε-

1. ΓΛΥΦΑΔΑ
ΑΤΤΙΚΗΣ

Γλυφάδα Ἀττικῆς. Ἀποψη ἀπὸ ψηλὰ τοῦ ὀρθογώνιου περιβόλου.

Γλυφάδα Αττικής. Γενικό τοπογραφικό με τις θέσεις 1-6.

*Γλυφάδα Ἀττικής. Τμήμα
μεταλλουργικής μήτρας.*

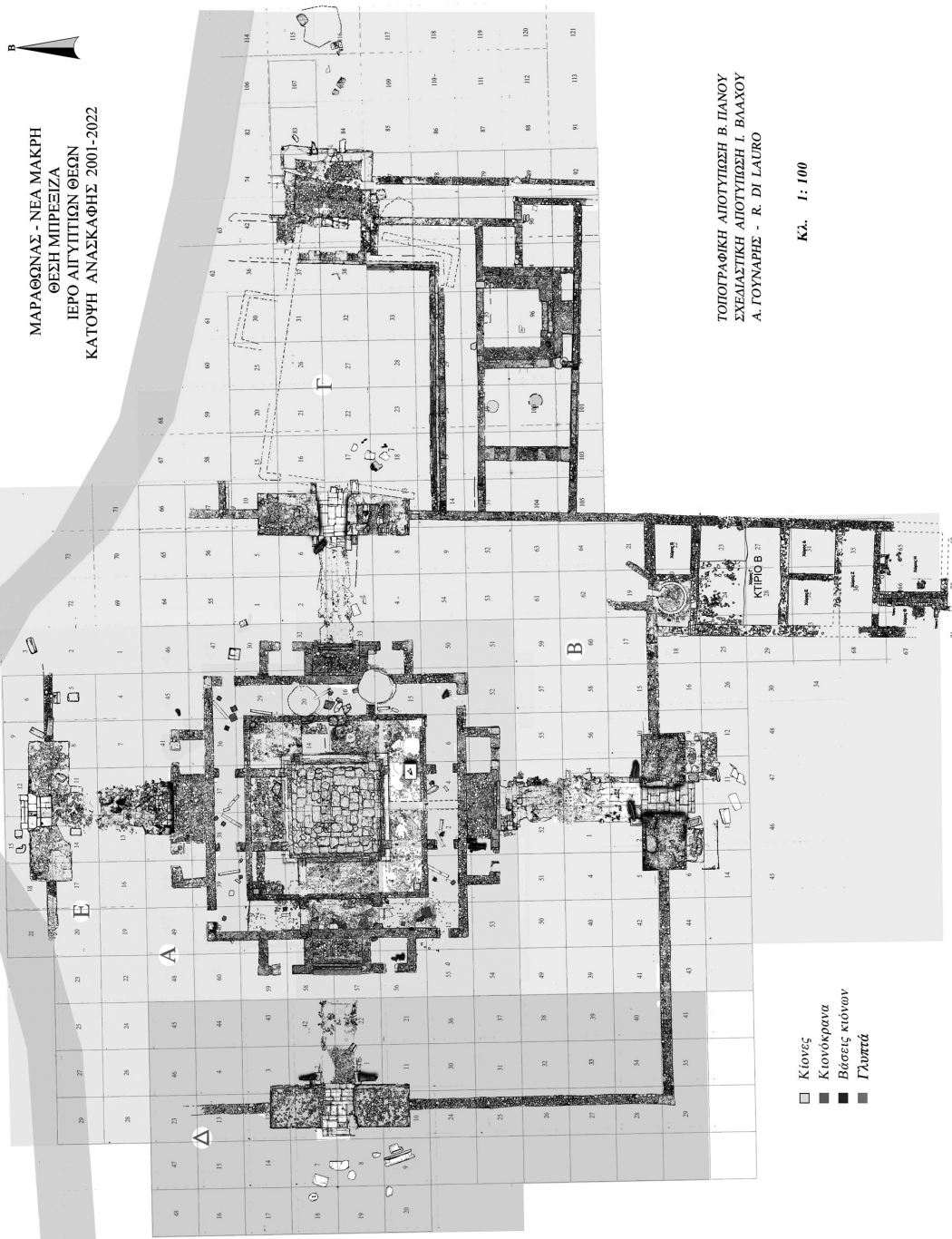
ρειίχε μικρές πέτρες, ἄχρηστα λίθινα ἐργαλεία, ἑλλιπῇ μεταλλουργικῇ μήτρᾳ, θραύσματα ὀψιανοῦ καὶ θραύσματα ἀγγείων τῆς πρώιμης ΠΕ περιόδου. Χρήση τοῦ χώρου ἔγινε καὶ στὰ κλασικὰ χρόνια, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ ὄστρακα ἀγγείων καὶ ἀπόπειρα λατόμευσης.

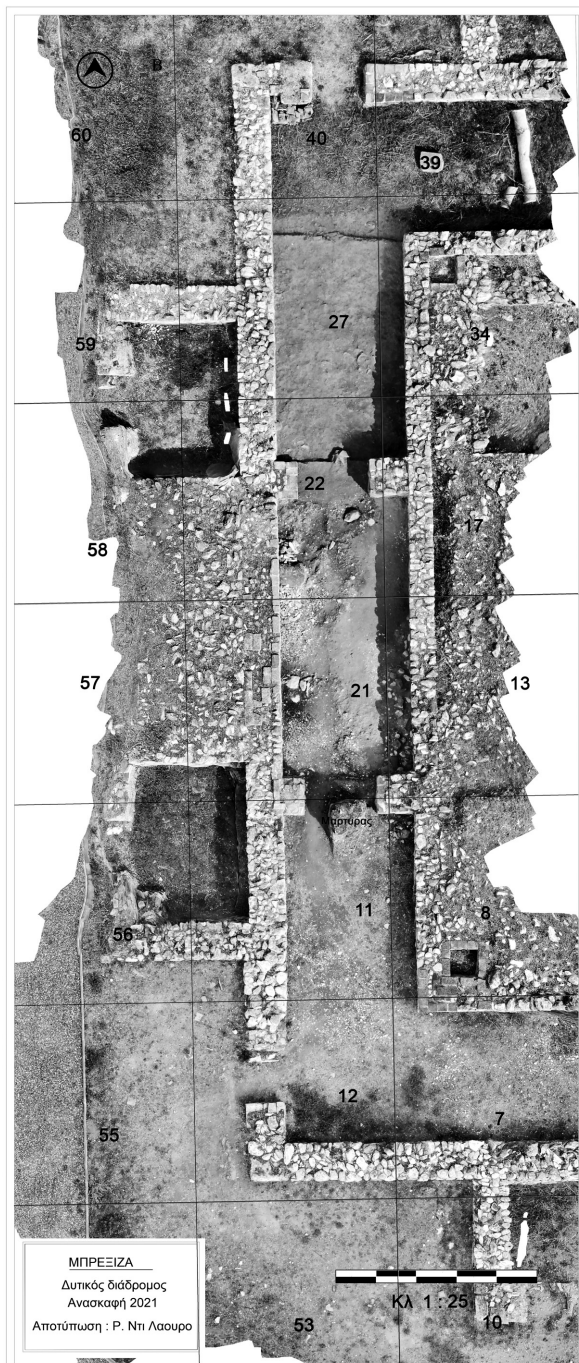
Σὲ μικρὴ ἀπόσταση ΝΔ, σὲ μικρὸ χωρὸ 0.45×1 μ. ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ πέτρες, βρέθηκαν τοποθετημένα ὅστὰ τουλάχιστον πέντε ἀτόμων. Σημαντικότερος εἶναι τάφος κτιστὸς μὲ βραχὺ δρόμο, στὸν ὁποῖο βρέθηκαν ὅστὰ καὶ κρανία 10 ἀτόμων, τὰ ὁποῖα θὰ αὐξηθοῦν μὲ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐρεῦνῆς του.

Στὴν Μπρεξίζα Μαραθῶνος ἡ κυρία Ἰφιγένεια Δεκουλάκου συνέχισε τὴν ἐρευνα τοῦ δυτικοῦ διαδρόμου τοῦ μεγάλου ὀρθογωνίου οἰκοδομήματος. Ἀπομακρύνθηκε τὸ στρώμα κεράμων καὶ κονιαμάτων τῆς ἀρχαίας στέγης, τὸ ὁποῖο ἀποτελοῦσαν λακωνικὲς καὶ κορινθιακὲς κεραμίδες ἀναμίξ, ἔνδειξη ὕστερης ἐπισκευῆς. Μεταξὺ τῶν κεραμιδιῶν βρέθηκαν καὶ τὸ ἄνω μέρος τριῶν ἀνθεμωτῶν ὀρθοκεράμων τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀθηναίου, γνωστῶν ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ Φωβέλ καὶ τὴν πρόσφατη τοῦ 2015 καὶ 2021.

Στὶς ἐπιχώσεις βρέθηκαν θραῦσμα λύχνου μὲ σχηματοποιημένο ρόδακα, ὡς καὶ ἄλλων λύχνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο μὲ ἀντωπὲς εἰκόνες τῆς Ἰσιδος καὶ τοῦ Σαράπιδος, καὶ βάση λύχνου μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐργαστηριάρχου Κρήσκεντος. Ἕνας λύχνος κορινθιακὸς ἔχει ἀκτινωτὸ διάκοσμο.

2. ΜΠΡΕΞΙΖΑ
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Μπρεξίζα Μαραθῶνος. Αεροφωτογραφία τοῦ δυτικοῦ διαδρόμου.

Ὁ δυτικὸς διάδρομος τοῦ οἰκοδομήματος, ποὺ ἐρευνᾶται, φέρει δύο εἰσόδους· μία στὸ νότιο ἄκρο του ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου καὶ δεύτερη στὸ βόρειο τέρμα του. Ὁ διάδρομος χωρίζεται μὲ παραστάδες σὲ τρία μέρη, ὅπως ὁ ἀντίστοιχος ἀνατολικὸς καὶ ὁ βόρειος καὶ ὁ νότιος, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν ὀργανικὸ μέρος τοῦ ὅλου καὶ ἐνισχύουν στατικῶς τὸ μεγάλο καὶ ὑψηλὸ οἰκοδόμημα. Στὸ νότιο ἄκρο τοῦ δυτικοῦ διαδρόμου βρέθηκαν κονιάματα μὲ ὑπέρυθρο χρῶμα, τὰ ὁποῖα κάλυπταν τὰ κάτω μέρη τῶν τοίχων τοῦ ἐσωτερικοῦ.

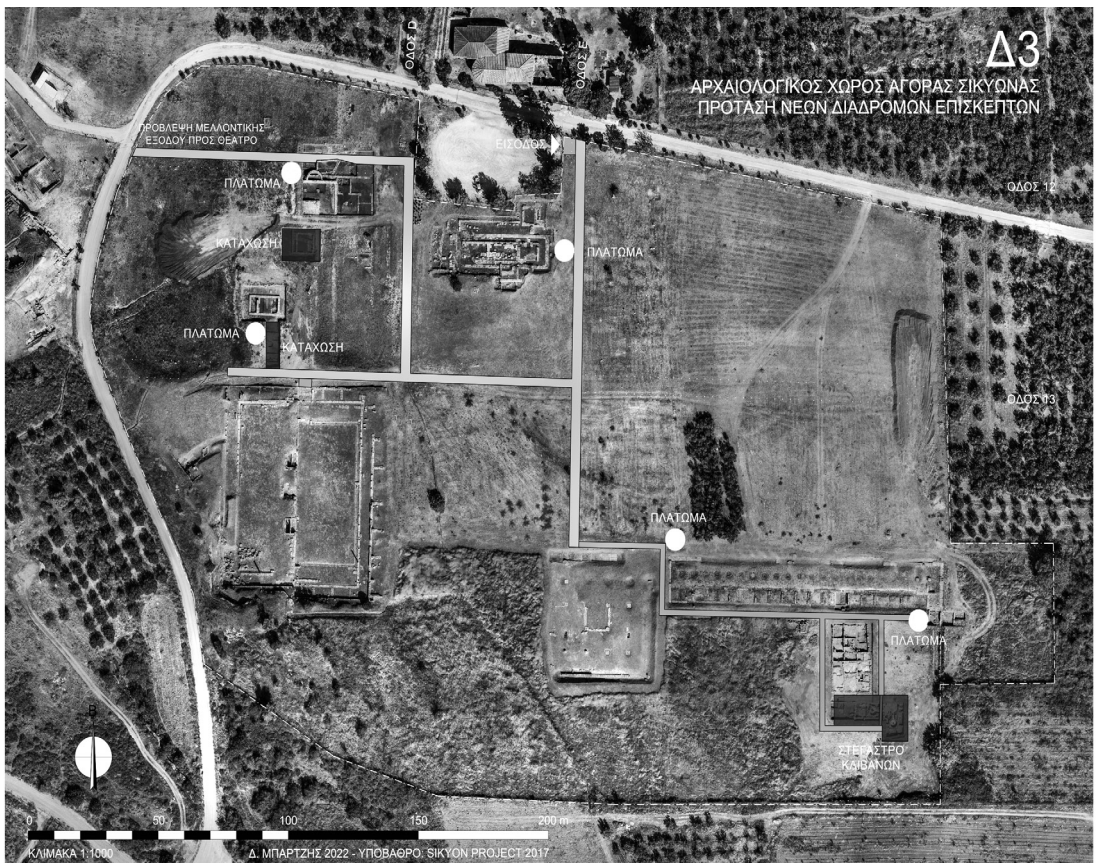
Μπρεξίζα Μαραθῶνος. Δυτικὸς διάδρομος, λήψη ἀπὸ βόρεια.

Μπρεξίζα Μαραθῶνος. Ἡγεμὼν κέραμος τοῦ ἐργαστηρίου Ἀθηναίου.

Στὴν ἀρχαία Σικυώνα ὁ κ. Ἰωάννης Λῶλος ἀσχολήθηκε μὲ τὰ προβλήματα συντήρησης τῶν εὐρημάτων προηγουμένων περιόδων καὶ κυρίως μὲ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀποκατάσταση τῆς μορφῆς τῶν μνημείων ποὺ εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Ἀναστάσιο Ὁρλάνδο κατὰ τὴ μακρὰ περίοδο τῶν ἐρευνῶν του.

Κύριος σκοπὸς ἦταν ἡ ἀποκατάσταση καὶ μερικὴ ἀναστήλωση, μὲ τὰ σωζόμενα μέλη, τοῦ γυμνασίου καὶ ἡ διαμόρφωση διαδρομῶν στὸν χῶρο τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τρόπο ποὺ νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες κατανοητὴ ἡ χρῆση τῶν ἐκεῖ μνημείων στὴν ἀρχαιότητα. Μελετήθηκαν, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς συντήρησης, τὸ γυμνάσιο, τὸ βουλευτήριον καὶ ἡ νότια στοά.

Σικυών. Προτεινόμενες διαδρομές επίσκεψης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου (Μπάρτζης 2022).

4. ΘΟΥΡΙΑ

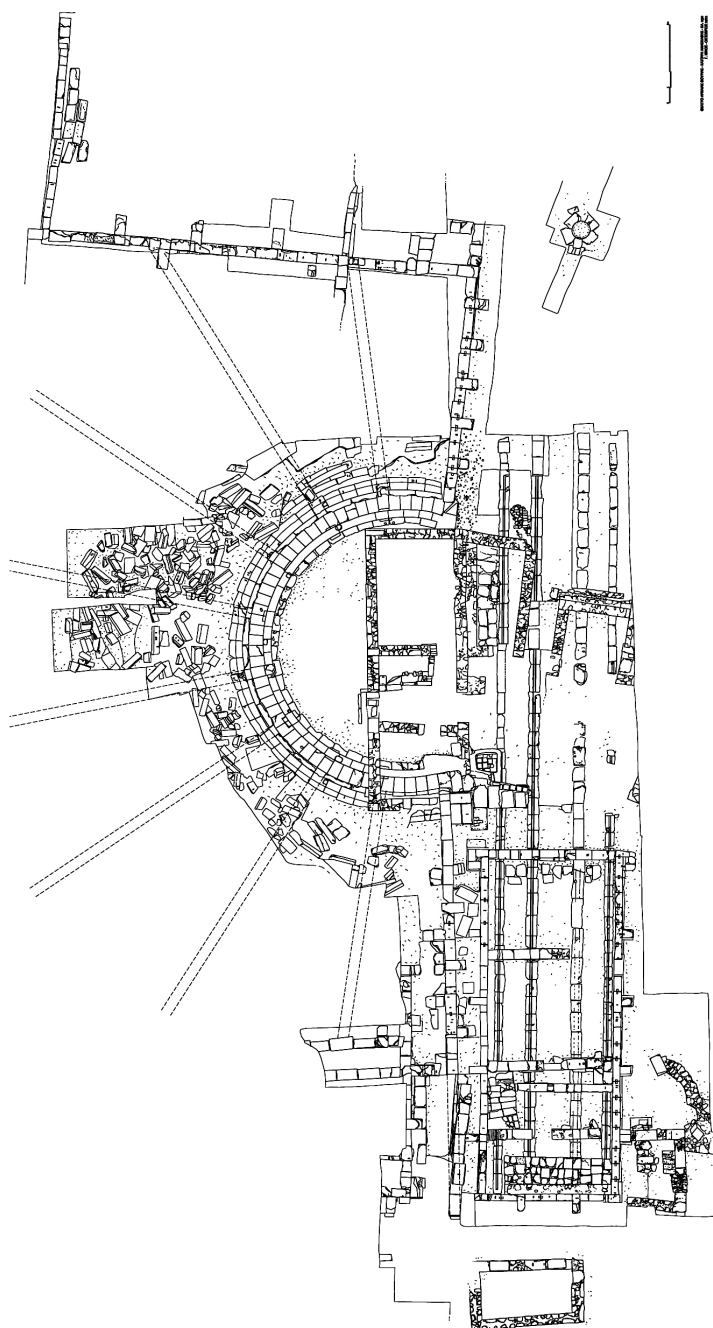
Στὴν ἀρχαία Θουρία, στὴ Μεσσηνία, ἡ κυρία Ξένη Ἀραπογιάννη συνέχισε τὴν ἔρευνα τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, κυρίως μέρους τοῦ κοίλου ποὺ καλυπτόταν ἀπὸ ὑψηλὲς ἐπιχώσεις, τὸ ὁποῖο, μετὰ τὴν ἀφαίρεσή τους, παρουσίασε εἰκόνα πλήρους καὶ σκόπιμης καταστροφῆς, ἡ ὁποία ἔγινε γιὰ τὸν πορισμὸ οἰκοδομικοῦ ὕλικου κατὰ τὰ προχωρημένα βυζαντινὰ χρόνια, ὅπως πιστοποιεῖται ἀπὸ λείψανα οἰκοδομῶν στὴν ὀρχήστρα καὶ στὴ σκηνοθήκη. Εὐρήματα στὸ κοῖλο ὑπῆρξαν λίγα· θραύσματα ἑλληνιστικῆς κεραμικῆς καὶ λίγα χάλκινα φθαρμένα νομίσματα.

Συνεχίστηκε καὶ συμπληρώθηκε ἡ ἀποκάλυψη τῆς ἐξωτερικῆς βόρειας πλευρᾶς τῆς σκηνοθήκης, ἡ ὁποία σώζει πέντε δόμους ποὺ φθάνουν τὸ ὕψος τῶν 3.20 μ. Παρουσιάζει πολὺ καλὴ τοιχοδομία καὶ φέρει δύο ἀντηρίδες ποὺ ἀπέχουν μεταξύ τους 2.90 μ.

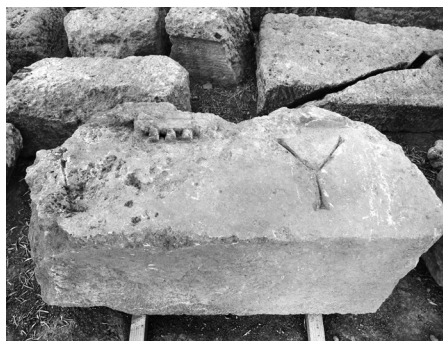
Ἀποκαλύφθηκε ἀκόμη τὸ νότιο ισόδομο ἀνάλημμα τοῦ κοίλου, μήκους 26.30 μ., ποὺ φέρει ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἀντηρίδες.

Θουρία, θέατρο. Κοῖλο. Ἀποψη ἀπὸ Α.

Θουρία. Κάτοψη του θεάτρου έτους 2022 (αρχιτέκτων Γ. Νίνος).

Θουρία. «Ελληνικά». Ίδιοκτησία Ν. Δικαίου. Τμήματα ἐνεπίγραφου ἐπιστυλίου.

Στὴ θέση «Ἑλληνικά», 300 μ. βορείως τοῦ θεάτρου, ἀποκαλύφθηκε ἰσοδομικὸ ἀνάλημμα μὲ ἐσωτερικὲς ἀντηρίδες μήκους 14.75 μ., τὸ ὁποῖο φαίνεται ὡς νὰ ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους τῆς Θουρίας.

Κοντὰ στὸ θέατρο βρέθηκαν σκορπισμένα μέλη δωρικοῦ κτιρίου, στὸ ἐπιστύλιο τοῦ ὁποῖου διατηροῦνται χαραγμένα γράμματα ὕψους 0.20 μ., τὰ ὁποῖα προφανῶς ἀνήκουν σὲ ἀναθηματικὴ ἢ κτητορικὴ ἐπιγραφή. Τὰ γράμματα χρονολογοῦνται στὰ προχωρημένα ἑλληνιστικὰ χρόνια.

5. ΙΚΛΑΙΝΑ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

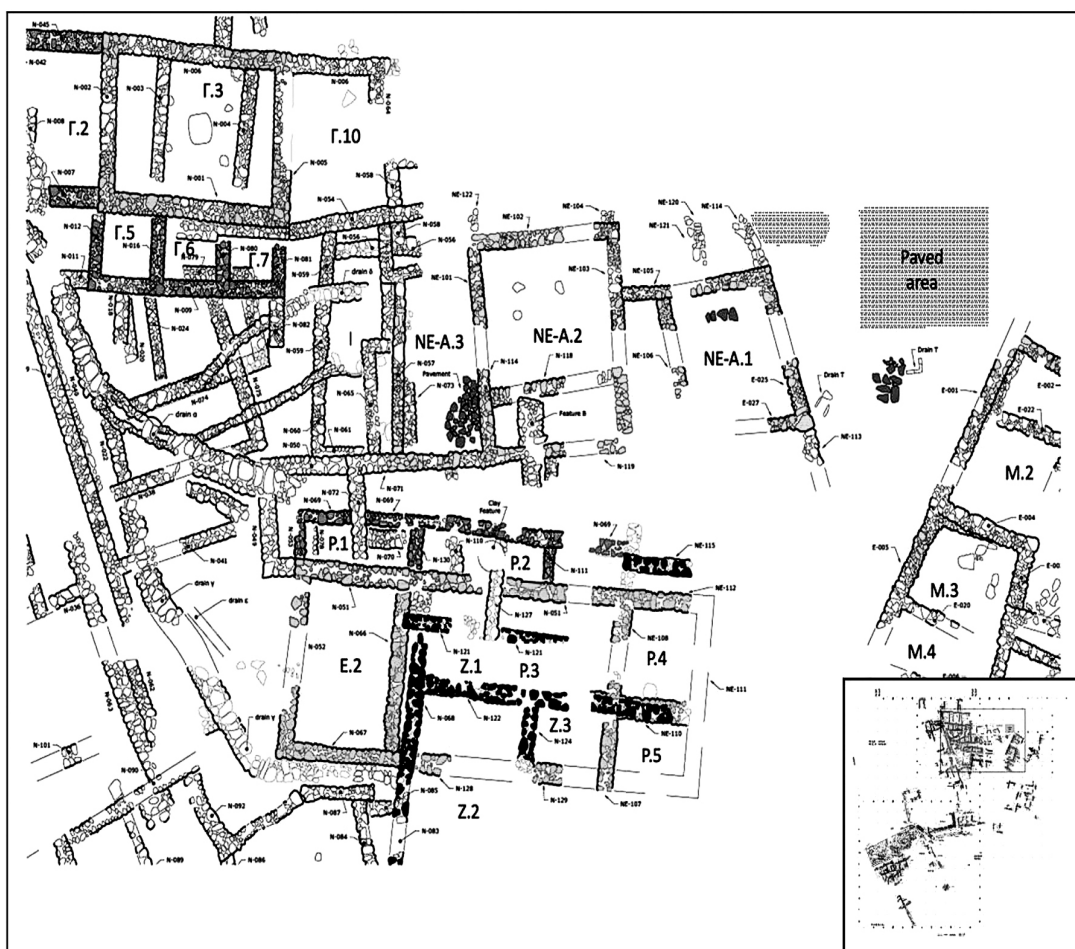
Στὴν Ἰκλαινα Μεσσηνίας ὁ κ. Μιχάλης Κοσμοπούλος ἐρεῦνησε στὸν Βόρειο Τομέα τοῦ χώρου τῆς ἀνασκαφῆς συγκρότημα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ χώρους οἰκιακῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς χρήσης. Τὸ πρῶτο (κτίριο Ζ) ἔχει μήκος 10 μ. καὶ ἀπο-

Τελαινα Μεσσηνίας. Αεροφωτογραφία τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου. Τὸ τετράγωνο πλαίσιο δηλώνει τὴν περιοχὴ ποὺ ἀνα-
σκάφηκε τὸ 2022.

τελείται από 3 δωμάτια. Το δεύτερο (κτίριο P), μήκους 13 μ. και πλ. 7.5, αποτελείται από 6 δωμάτια και το τρίτο (κτίριο NE-A) έχει μήκος 14 μ. και πλάτος 7 μ. και αποτελείται από τρία δωμάτια. Το πρώτο (Z) χρονολογείται στην YE IIIB περίοδο και τα λοιπά δύο στην YE IIIA2 περίοδο.

Βρέθηκε δάπεδο βοτσαλωτό, τμήματα κονιαμάτων τοίχων με λείψανα χρωμάτων και διαπιστώθηκε στο κτίριο P ή βαθμιαία αύξηση των χώρων του. Στο κτίριο NE-A βρέθηκαν πλάκες οι οποίες πιθανώς αποτελούσαν βάσεις ξύλινων στύλων

Τελαινα Μεσσηνίας. Κάτοψη των κτισμάτων που ανασκάφηκαν το 2022 (Michael Nelson). Πιο έντονα δηλώνονται τα κτίσματα της YE IIIB, ενώ τα υπόλοιπα είναι της YE IIIA2.

Ίγκλαινα Μεσσηνίας. Τρεις πιθανές βάσεις κίωνων και τμήμα δαπέδου από κονίαμα στη βορειοδυτική γωνία του δωματίου NE-A2.

Ίγκλαινα Μεσσηνίας. Πλακόστρωτη επιφάνεια ανατολικά του κτιρίου NE-A.

καὶ σὲ ἓνα σημεῖο, ὅπου ὑπῆρχε δάπεδο καὶ βότσαλα, ὑπῆρχαν τοποθετημένα δώδεκα οἰκιακὰ σκεύη γιὰ μαγείρεμα καὶ γιὰ πόση.

Ἀνατολικῶς τοῦ κτιρίου NE-A ἀποκαλύφθηκε πλακόστρωση ὀρθογώνια, 3.10×3.80 μ., ἡ ὁποία πιθανῶς ἀνήκει σὲ αὐλὴ τῆς ΥΕ IIIB περιόδου.

6. ΜΕΣΣΗΝΗ

Στὴ Μεσσήνη ὁ κ. Πέτρος Θέμελης προχώρησε σὲ συντήρηση καὶ ἐπανατοποθέτηση τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τῆς μεγάλης αἴθουσας τοῦ Εὐκτηρίου Οἴκου τοῦ ἐπισκόπου Θεοδούλου.

Στὸ ἱερὸ τῆς Ἰσιδος ἔγινε ἀποχωμάτωση τῶν ὑπογείων αἰθουσῶν ποὺ εἶχαν ἐπιχωθεῖ μετὰ τὴν κατάρρευση τῶν στεγῶν τους, ἡ ὁποία ἴσως ὀφείλεται στὸν σεισμὸ τοῦ 365 μ.Χ. Ἡ ἐργασία θὰ συνεχισθεῖ. Οἱ αἴθουσες ἔφεραν ἀνοίγματα γιὰ νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα σὲ μεταγενέστερο χρόνο ἔκλεισαν μὲ ξηρολιθιά. Ἡ μεγαλύτερη αἴθουσα τοῦ Ἰσείου, 8×12 μ., φέρει στὸν νότιο τοῖχο τῆς δύο παράθυρα καὶ ἐκατέρωθεν τῶν παραθύρων ἀνὰ μία κόγχη. Στὴ μία κόγχη βρέθηκε βάση ἀνδριάντος καὶ στὴν ἄλλη θύρα, ἡ ὁποία ἐπέτρεπε τὴν ἔξοδο σὲ αὐλὴ-αἶθριο, τῆς ὁποίας διατηρεῖται τὸ δάπεδο ἀπὸ τετράγωνες πήλινες πλάκες, τοποθετημένες διαγωνίως μεταξύ τους. Οἱ πήλινες πλάκες ὀρίζονται ἀπὸ ζώνη ἀσβεστολιθικῶν ὀρθογωνίων πλακῶν ἐξαίρετα κατεργασμένων καὶ τὸ σύνολο περικλείεται ἀπὸ ὑπερψωμένο κατὰ 0.20 μ. στυλοβάτη, ὁ ὁποῖος ἔφερε ἰωνικὴ κιονοστοιχία στοᾶς.

Νοτίως τῆς εἰσόδου πρὸς τὸ αἶθριο βρέθηκαν κιβωτιόσχημοι τάφοι τοῦ 5ου καὶ τοῦ 6ου αἰ. μ.Χ. Ἐρευνήθηκε ἓνας, ὁ ὁποῖος ἀνήκε σὲ γυναῖκα καὶ περιεῖχε μικρὴ ἀκέραια οἰνοχόη ὡς κτέρισμα.

Ἀνατολικῶς τοῦ αἱθρίου ἀποκαλύφθηκε αἴθουσα 9×9 μ., στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ὁποίας ὑπάρχει δεξαμενὴ μὲ ὀρθομαρμάρωση γιὰ λουτρά. Σῶζεται ὁ σωλήνας ἀποχέτευσης τοῦ νεροῦ, ὡς καὶ θρανίον γιὰ τοὺς χρήστες τοῦ λουτροῦ, προσαρτημένος στὴ βόρεια πλευρὰ τῆς αἴθουσας.

Στὸ Ἱεροθύσιο, τὸ ὁποῖο εἶχε ἀποκαλυφθεῖ παλαιότερα, ἀναστηλώθηκαν τὰ βόρεια ἀναλήμματά του καὶ ἀποκαταστάθηκε τὸ περιστύλιο μὲ τὴν ἐσχάρα προσφορῶν στὸ μέσον του.

Αεροφωτογραφία του βόρειου τμήματος του αρχαιολογικού χώρου της Μεσσήνης. Τὸ ἱερὸ τῆς Ἱσιδᾶς νότια τοῦ Θεάτρου.

Μεσσήνη. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀρ. εὐρ. 19027 ἀπὸ τὸ Ἰσεῖο.

Μεσσήνη. Ἡ νότια ὄψη (πρόσοψη) τῆς μεγάλης αἵθουσας πρὸς τὸ αἶθριο.

Μεσσήνη. Άποψη τοῦ αἰθρίου ἀπὸ ΒΔ.

Μεσσήνη. Λεπτομέρεια τοῦ περιτέχνου δαπέδου τῆς αὐλῆς.

Μεσσήνη. Πισίνα τελετουργικού λουτροῦ σὲ κόγχη τῆς αἵθουσας ἀνατολικά τοῦ αἰθρίου.

Τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ Ἀσκληπιείου μεταγενεστέρων χρόνων θρησκευτικοῦ οἰκοδομήματος συνεχίστηκε ἡ ἔρευνα καὶ διαπιστώθηκαν οἰκοδομικὲς ἐπεμβάσεις κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Μεσαίωνος. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ μελέτη, οἱ ἐπισκευὲς τοῦ δαπέδου τοῦ κεντρικοῦ κλίτους ἔγιναν ἐκ τῶν ἐνόντων μὲ ὑλικά ἀπὸ ἄλλα κτίρια.

7. ΑΜΥΚΛΑΙ

Στὶς Ἀμύκλες ὁ κ. Σταῦρος Βλίζος, κατόπιν ἀπαλλοτρίωσης μεγάλης ἔκτασης στὸν λόφο τῆς Ἀγίας Κυριακῆς, ἀσχολήθηκε κυρίως μὲ τὴ λεπτομερῆ ἀποτύπωση τοῦ χώρου μὲ σύστημα νέας τεχνολογίας γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ ἀρχαίων λειψάνων, τὰ

Ἀμύκλαι. Ὁ νέος, διευρυμένος, ἀρχαιολογικὸς χώρος τοῦ Ἀμνκλαίου μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἀπαλλοτρίωσης (λήψη ἀπὸ ΝΔ.).

ὅποια πιθανῶς ἀνῆκαν σὲ βοηθητικὰ κτίσματα τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Μὲ τὴν ἀποκομιδὴ ἐπιχώσεων παλαιότερων ἀνασκαφῶν βρέθηκε ἡ πρὸς τὰ ἀνατολικά συνέχεια τοῦ ἀναλήμματος ποῦ εἶχε ἀποκαλυφθεῖ τὴν περασμένη περίοδο (βλ. *Ἔργον* 2021). Τὸ νέο ἀνάλημμα, μήκους 42 μ. καὶ μέγιστου ὕψους 1.20 μ., εἶναι ξερολιθιά τῶν νεότερων χρόνων γιὰ τὴ δημιουργία ταράτσας. Στὰ χώματα βρέθηκαν μικροὶ ἀρύβαλλοι, θραῦσμα κεραμίδας μὲ τὸ χάραγμα τοῦ 5ου π.Χ. αἰ. [--]ίμαχος, τὸ κεφάλι

Αμύκλαι. Θραύσμα κεραμίδας στέγης με την ἐγγάρια ἐπιγραφή [--]ίμαχος.

Αμύκλαι. Κεφαλή φιδιού από πήλινο είδωλο ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς.

ἀρχαϊκοῦ εἰδωλίου φιδιού καὶ ὀστεῖνα πλακίδια με ἐγγάρια κύκλους. Τὰ εὐρήματα ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἤδη σχηματισμένη ἄποψη ἀκμῆς καὶ λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ στὸ διάστημα 7ου-4ου αἰ. π.Χ.

8. ΓΛΑΣ Στὴ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολη-νησίδα τοῦ Γλα τῆς Κωπαίδος ἡ κυρία Ἑλενα Κουντούρη ἐρεῦνησε τὸ οἰκοδομικὸ συγκρότημα Na, στὸ ΝΔ μέρος τῆς ἀκρόπολης, ὅπου με τὸ σύστημα τῶν τομῶν διαπίστωσε στρώμα δημιουργημένο ἀπὸ τὰ ὑλικά τῆς κατάρρευσης τοῦ κτιρίου καὶ ἀπὸ στάχτη πυρκαγιᾶς. Στὸν βόρειο τοῖχο βρέθηκαν στερεωμένοι στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐδάφους δύο πίθοι διαμέτρου ἄνω τοῦ 1 μ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εὐρημάτων ξεχωρίζουν θραύσματα ἀγγείων καὶ κονιαμάτων τοίχων με χρώματα.

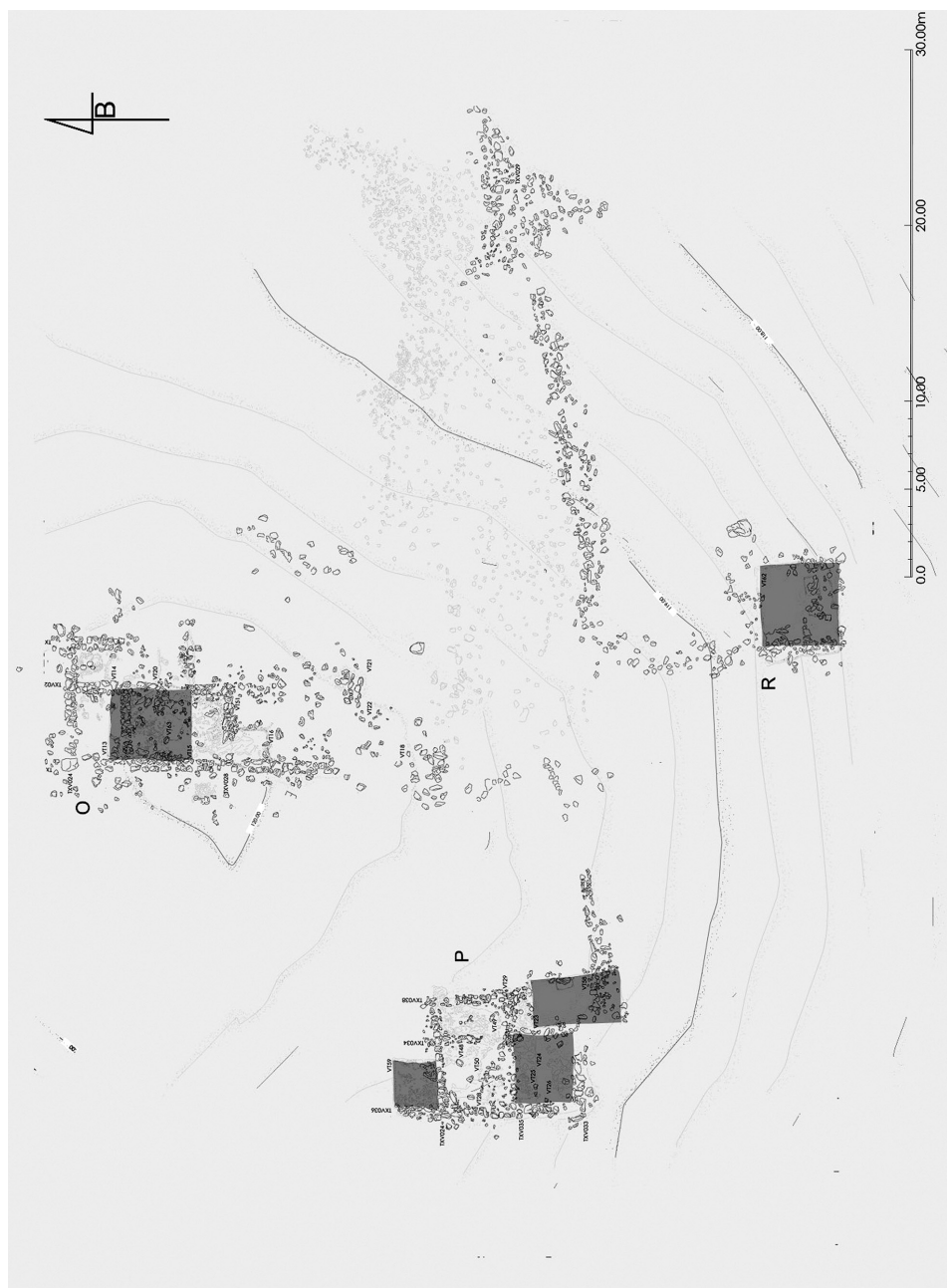
Στὸν χώρο 2 τοῦ ἰδίου κτίσματος βρέθηκαν ἄφθονα θραύσματα ἀποθηκευτικῶν ἀγγείων ποὺ ἦσαν στερεωμένα μέσα στὸ ἔδαφος, ὡς ἐπίσης θραύσματα κονιαμάτων καὶ μολύβδινα ἐλάσματα.

Στὸν χώρο 2 τοῦ κτιρίου Nb, μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ humus, βρέθηκε ἀδιατάρακτο στρώμα ἀργιλοχώματος με τμήματα διαλυμένων πλίνθων. Στὶς ἐπιχώσεις βρέθηκαν θραύσματα οἰκιακῶν ἀγγείων, ἐλάσματα μολύβδινα καὶ τεμάχια κονιαμάτων με χρώματα, ὡς καὶ θραύσματα μεγάλων πίθων.

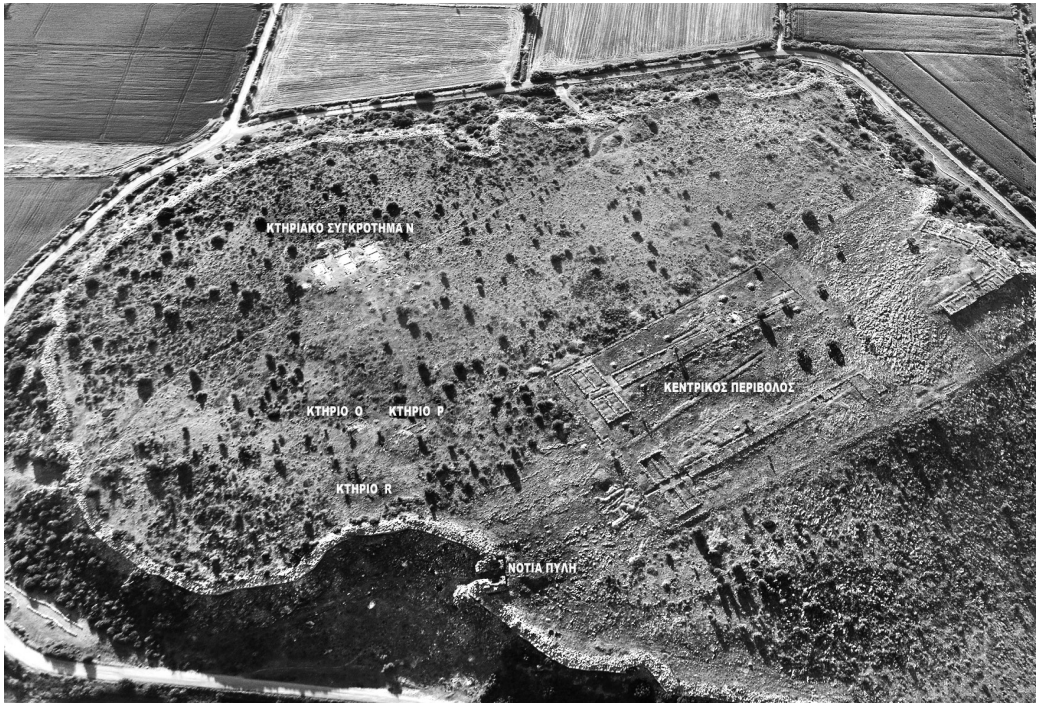
Στὸν χώρο Nc ἡ εἰκόνα ποὺ προσφέρει ἡ ἀνασκαφὴ εἶναι ὡς τῶν προηγουμένων δύο κτιρίων θραύσματα ἀγγείων, μία σχεδὸν ἀκέραιη σφαιρικὴ πρόχους, πίθοι ἀπὸ ἄψητο πηλό,

Μυκηναϊκή ακρόπολη Γλᾶ. Κάτοψη του Κτιριακού Συγκροτήματος Ν. Μὲ σκίαση σημειώνονται οἱ τοιμὲς τοῦ 2022.

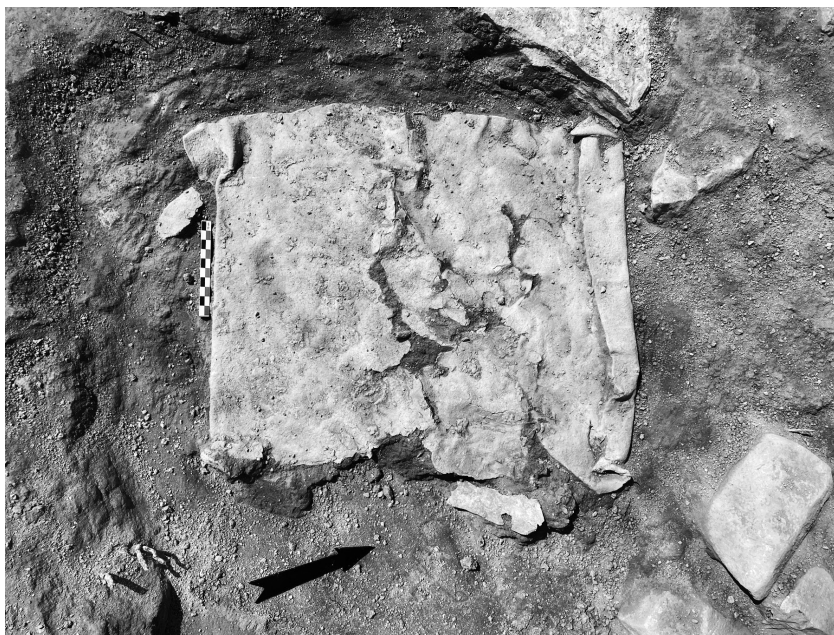
Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλᾶ. Κάτοψη τῶν κτιρίων O, P, καὶ R. Μὲ σκίαση σημειώνονται οἱ τοιῆς τοῦ 2022.

Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλᾶ. Κεντρικὸ καὶ δυτικὸ τμήμα τῆς ἀκρόπολης μὲ σημειωμένες τὲς θέσεις τῶν σημαντικότερων κτιριακῶν συνόλων.

Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλᾶ. Κτίριο Na, Χῶρος 2, Τομὴ VT52. Θραῦσμα ἐπιζωγραφισμένου κονιάματος.

Μυκηναϊκή ἀκρόπολη Γλᾶ. Κτίριο Nc, Χῶρος 2. Φύλλο μολύβδου.

κονιάματα, λίθινο ἐργαλεῖο, ἐλάσματα μολύβδινα καὶ μάζες μολύβδου, ἐργαλεῖα.

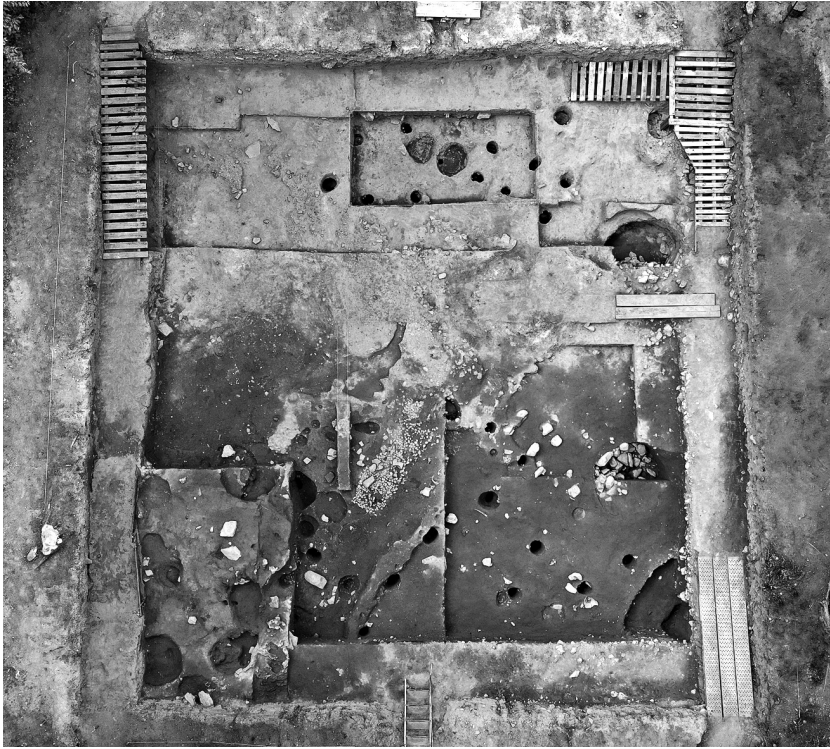
Ἐρευνα συμπληρωματικὴ ἐγίνε καὶ στὰ κτίρια Ρ καὶ Ο, καὶ μὲ ἐκτεταμένους καθαρισμοὺς τοῦ ἐδάφους ἀποκαλύπτεται ἡ ὑπαρξὴ καὶ ἄλλων κτιρίων.

9. ΝΤΙΚΙΛΙ ΤΑΣ

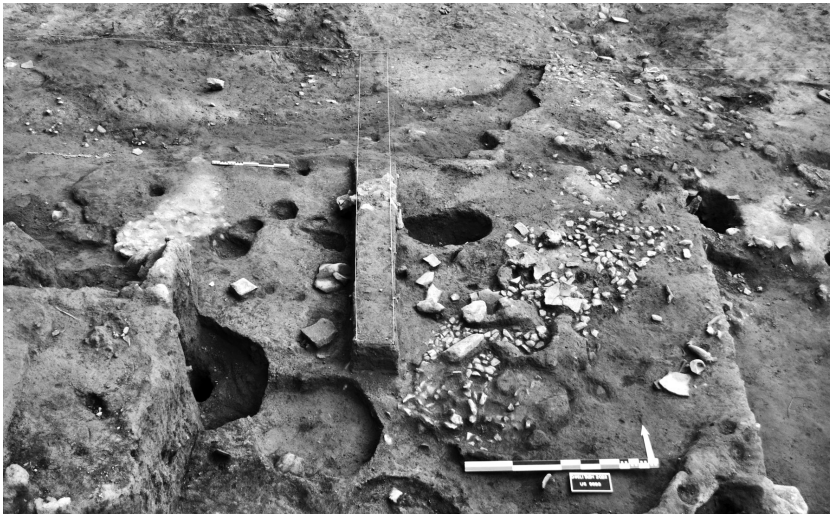
Στὸ Ντικιλὶ Τὰς τῶν Φιλίππων ἡ κυρία Χάιδω Κουκούλη-Χρυσανθάκη καὶ ὁ κ. Pascal Darcque ἐρεῦνησαν στὸν Τομέα 9 τμήματα δύο νεολιθικῶν σπιτιῶν μὲ δάπεδα καὶ στρώμα καταστροφῆς. Στὴν οἰκία 9 βρέθηκε πῖθος διαμ. 0.70 καὶ ὕψ. περ. 1 μ.

Στὴν οἰκία 9B, παλαιότερη τῆς 9A, βρέθηκε δάπεδο διαστ. 0.75×2.30 μ. ἀπὸ μικροὺς λίθους, τμήμα φούρνου, σφαιρικὰ πιθόσχημα ἀγγεῖα μὲ λαϊμό, μία βάση (ὑποστατὸς) μὲ χαρακτὸ διάκοσμο καὶ τμήμα μεγάλου εἰδωλίου ζώου τῆς νεότερης νεολιθικῆς περιόδου II.

Στὴν οἰκία 9B βρέθηκε ἀκόμη σκελετὸς ἀνθρωπίνου ἐμβρύου σκεπασμένου μὲ ἄχυρα καὶ πηλό. Ὁ τρόπος καὶ ὁ τόπος

Ντικιλί Τάς. Γενική άποψη του τομέα 9, πρὸς Β.

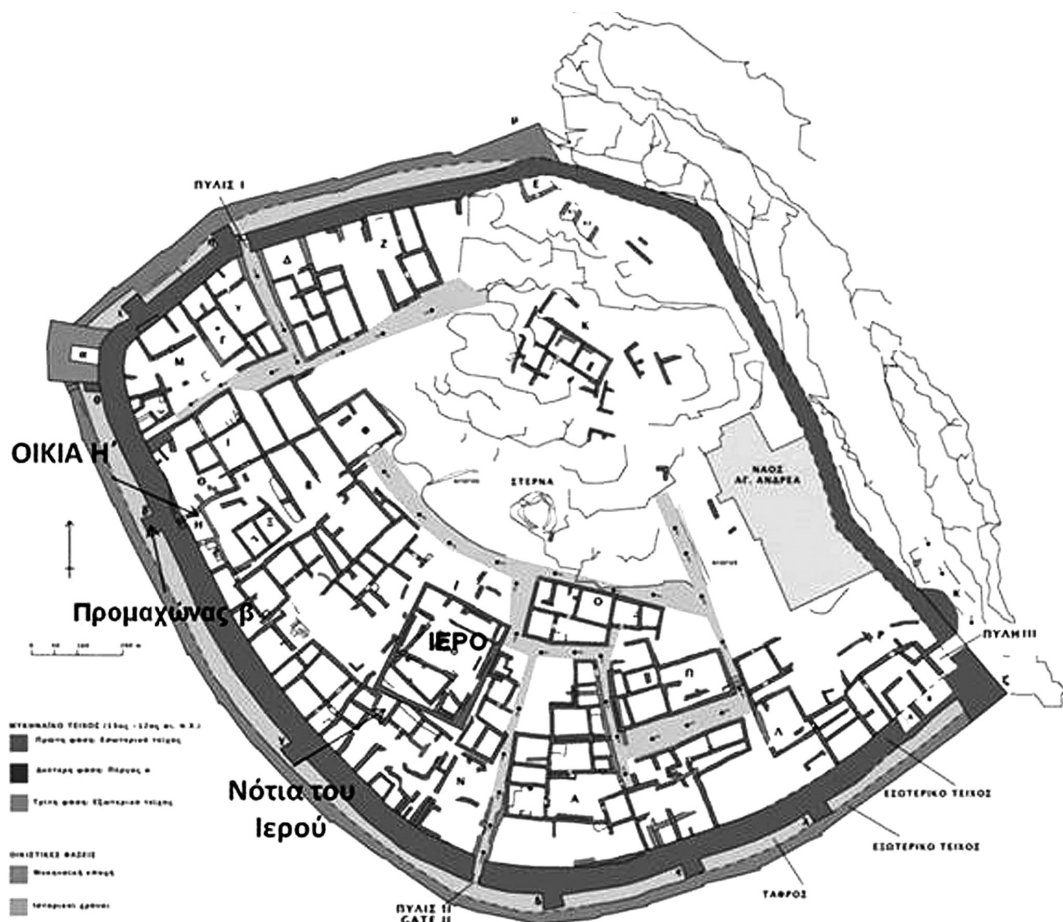
Ντικιλί Τάς. Τὸ δάπεδο καὶ ἡ στρώση λίθων τῆς οἰκίας 9-B μὲ οἰκοσκευὴ in situ.

ταφής τοῦ ἐμβρύου χαρακτηρίζει, κατὰ τοὺς ἀνασκαφεῖς, τὸ φιλάνθρωπο ἦθος τῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκίας 9B.

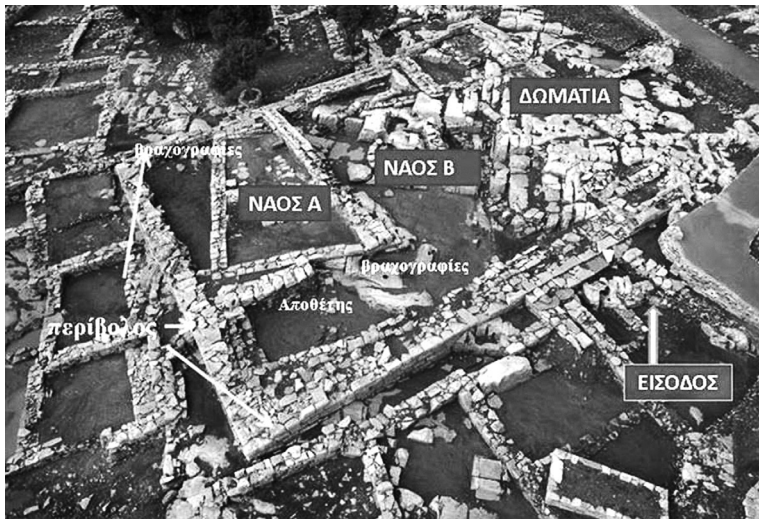
Ἀνατολικῶς τῶν οἰκιῶν 9A καὶ 9B βρέθηκαν τμήματα κτισμάτων, ἀγγεῖα, λίθινα ἐργαλεῖα, ὅστὰ ζῶων καὶ ὄστρεα τῆς νεότερης νεολιθικῆς II περιόδου. Δύο λάκκοι ἐντὸς τῶν νεολιθικῶν στρωμάτων περιέχουν ἀντικείμενα τῆς προχωρημένης Πρώιμης Ἑποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.

10. ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΦΝΟΥ

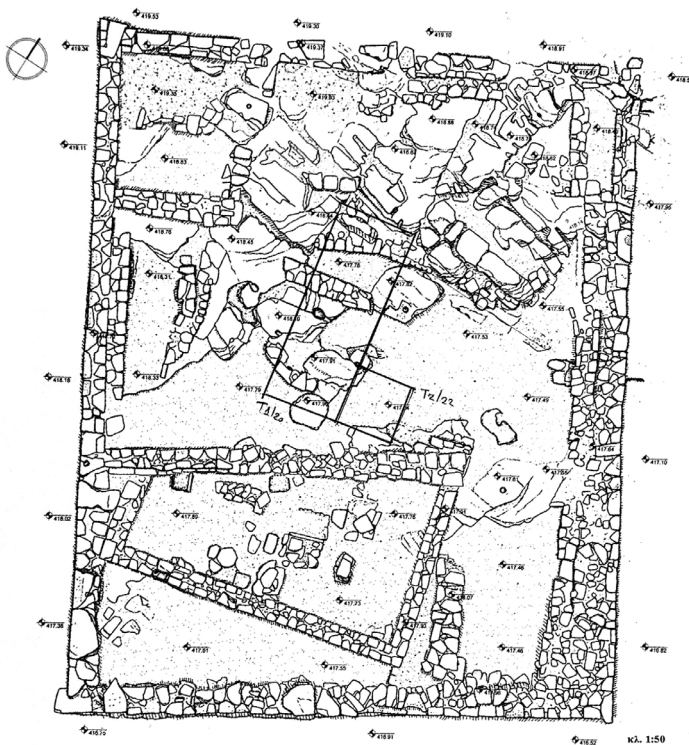
Στὴν ἀκρόπολη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου στὴ Σίφνο ἡ κυρία Χριστίνα Τελεβάντου ἔκανε νέα μελέτη τοῦ χώρου καὶ βρῆκε

Ἁγ. Ἀνδρέας Σίφνου. Τοπογραφικὸ διάγραμμα τῆς ἀκρόπολης (ἀποτύπωση-σχεδίαση Θ. Χατζηθεοδώρου, Μαρία Μπία).

Άγ. Ανδρέας Σίφνου. Αεροφωτογραφία τοῦ ἱεροῦ μὲ σημειωμένες τὶς περιοχὲς τῶν βραχογραφιῶν (λήψη Ν. Ξενικάκη, 2008).

Άγ. Ανδρέας Σίφνου. Ἀκρόπολη, Τερό. Οἱ τομὲς T1/2020 καὶ T2/2022.

καὶ ἄλλες βραχογραφίες, οἱ ὁποῖες εἶναι διάσπαρτες καὶ τὶς ὁποῖες συνδέει μὲ ἀρχαιότερο ὑπαίθριο μυκηναϊκὸ ἱερό.

Σὲ μεγάλη τομὴ ποὺ ἔγινε στὴν περιοχὴ τοῦ ἱεροῦ βρέθηκαν σὲ ἐπάλληλα στρώματα καμένα ὅστὰ ζῶων καὶ θραύσματα χονδροειδῶν ἀγγείων, ἀλλὰ καὶ λεπτότερων, μὲ διάκοσμο τῶν ὑστερογεωμετρικῶν χρόνων. Βρέθηκαν ἀκόμη καὶ κοσμήματα, περόνη, ψήφος καὶ σφηκωτήρας.

11. ΧΑΛΑΝΔΡΙΑΝΗ ΣΥΡΟΥ

Στὴ Σύρο, στὴν περιοχὴ Καστρί, ἡ κυρία Μαρίζα Μαρθάρη ἔκανε ἐπιφανειακὴ ἔρευνα στὸν λόφο τῆς Παναγίας τῆς Χαλανδριανῆς, ὅπου παλαιότερα εἶχε προχεῖρως ἐρευνήσει ὁ Χρῆστος Τσουντας, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸ σὲ ποιὸ σημεῖο. Κατὰ τὶς νέες ἔρευνες βρέθηκε στὸν λόφο ἀφθονία θραυσμάτων ΠΚ ἀγγείων καὶ λεπίδων ὀψιανοῦ. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τὸ κέντρο τοῦ ΠΚ οἰκισμοῦ βρισκόταν κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας.

Ἡ συντήρηση παλαιότερων εὗρημάτων ἀπὸ τὸν οἰκισμὸ στὸ Καστρί ἀπέδωσε τὴν πραγματικὴ μορφή δακτυλιδιοῦ διαμ. 0.022, τὸ ὁποῖο εἶχε βρεθεῖ σὲ ΠΚ στρῶμα ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους. Εἶναι ἀργυρὸ ἐπιχρυσωμένο, ἡ σφενδόνη του

Χαλανδριανὴ Σύρου. Δακτυλίδι, ἀρ. κατ. Μουσείου Σύρου 1199.

Χαλανδριανὴ Σύρου. Βάση κωνικοῦ κυπέλλου μὲ ἀποτύπωση πλέγματος.

εἶναι ἐλλειψοειδῆς καὶ φέρει κυρτὴ πορφυρὴ ὑαλόμαξα. Χρονολογεῖται μεταξὺ 2ου καὶ 1ου π.Χ. αἰ. Πιθανῶς γιὰ λόγους ἄγνωστους ὁ τελευταῖος κάτοχός του θέλησε νὰ τὸ κρύψει.

Ἀπὸ τὰ εὐρήματα τῶν πρόσφατων ἀνασκαφῶν στὸ Καστρί πὺ ἀποκαταστάθηκαν, μνημονεύονται τὰ ἀποτυπώματα ψαθωτῶν πλεγμάτων σὲ κωνικὰ κύπελλα καὶ ἡ συντήρηση ἀκοσμήτων φιαλῶν καὶ κυπέλλων, μεγάλων πίθων μὲ διακόσμηση π्लाστικῶν ταινιῶν καὶ ἀμφορέων μὲ ἐγχάρακτες λαβές.

Στὸ Βαθὺ Ἀστυπάλαιας ὁ κ. Ἀνδρέας Βλαχόπουλος στὴν ἀνατολικὴ ἀκτὴ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἑλληνικὸ ἐρεῦνησε καὶ τρεῖς νέες ταφές βρεφῶν καὶ παιδιῶν.

12. ΒΑΘΥ
ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑΣ

Βαθὺ Ἀστυπαλαίαις. Ὁ ὀρθογώνιος ὀγκολιθικός «προμαχῶνας» τῆς Ἀνατολικῆς Ἀκτῆς, τὸ λίθινο γέμισμα τοῦ ὁποίου εἶχε δεχτεῖ ἐγχυτρισμοὺς βρεφῶν καὶ παιδιῶν.

Ἡ πρώτη ταφή ἦταν ἐπιφανειακὸς ἐγγυτρισμός, ἀλλὰ διαταραγμένος, ὁ δεύτερος εἶχε γίνει σὲ ὀξυπύθμενο χώρο κατασκευασμένο ἀπὸ λιθαράκια καὶ σώζονται τὰ ὅσα μικροῦ παιδιοῦ μὲ μόνο κτέρισμα ἓνα ὄστρεο κυπραίας.

Ἡ τρίτη ταφή εἶχε γίνει ἐπάνω σὲ πυκνὰ βότσαλα καὶ ὡς κτερίσματα βρέθηκαν θραύσματα ἀγγείων καὶ ὀψιανός. Τριγωνικὴ πλάκα, στερεωμένη καθέτως, θεωρεῖται ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα ὡς σῆμα τῆς ταφῆς. Ἡ εὕρεση γύρω ἀπὸ τὸν χώρο τῆς ταφῆς ἐπεξεργασμένων λίθων, ὀψιανῶν καὶ λιθίνων ἀντικειμένων θεωρεῖται ὡς ἀπόθεση κτερισμάτων.

Κοντὰ στοὺς ἐγγυτρισμούς, σὲ ἡμικυκλικὸν χώρον, βρέθηκαν πυκνὰ κοχύλια καὶ καμένοι σπόροι, ποὺ ἀποδίδονται σὲ ἐπιτάφια γεύματα. Στὸ ἴδιο σημεῖο βρέθηκαν προϊστορικὴ κεραμικὴ καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, ποὺ συνδέονται μὲ τὶς παιδικὲς ταφές.

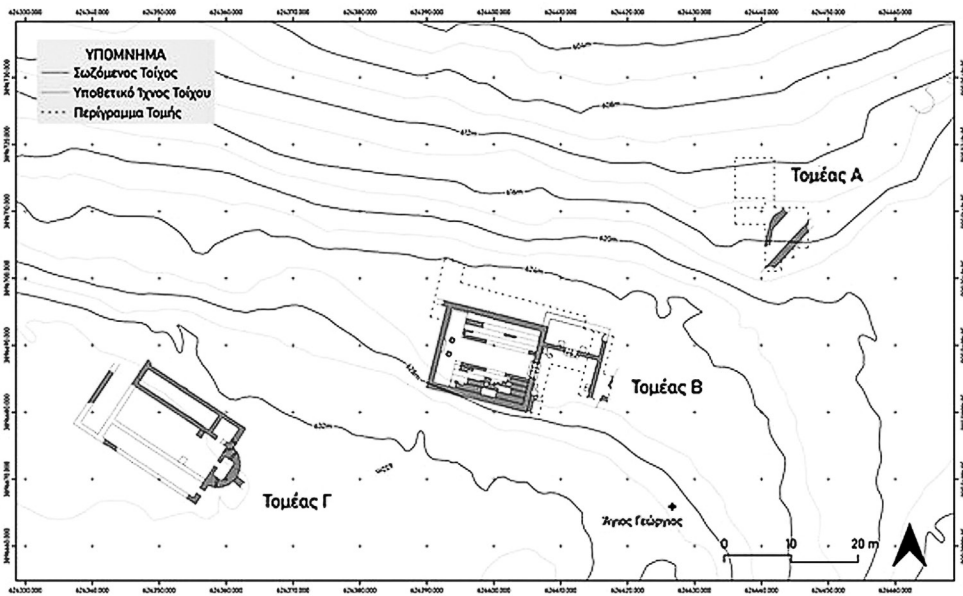
13. ΛΥΚΤΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Κατὰ τὴν δεύτερη περίοδο τῆς νέας ἀνασκαφῆς τῆς Λύκτου στὴν Κρήτη, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῶν κυρίων Ἀγγέλου Χανιώτη καὶ Ἀντωνίου Κοτσώνα καὶ τῆς συνεργασίας τῆς κυρίας Βασιλικῆς Συθιακάκη, ἔρευνα ἔγινε σὲ τέσσερις τομεῖς (Α-Δ). Ὁ τέταρτος εἶναι νέος καὶ βρίσκεται 800 μ. δυτικῶς τῆς ἀκροπόλεως.

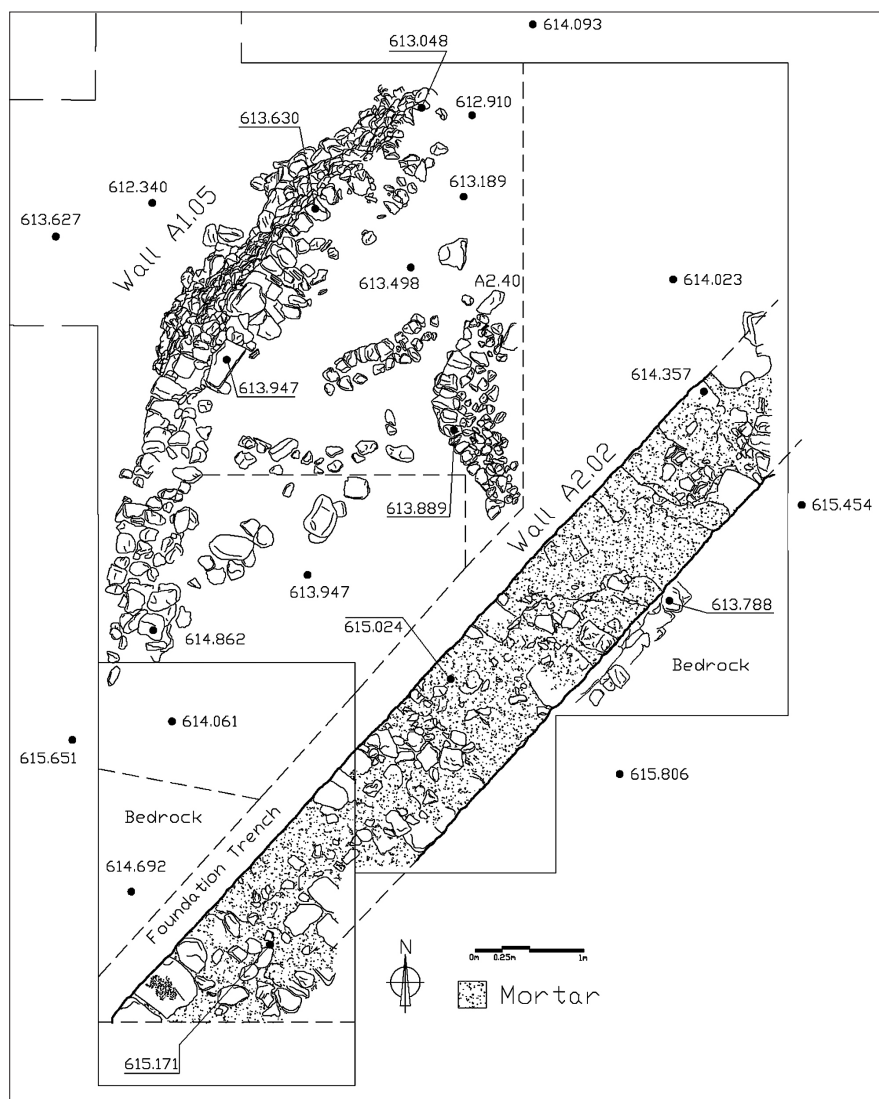
Στὸν τομέα Α, στὴ θέση Βορινά, βορείως τῆς ἀκρόπολης, ἀνασκάφηκε τμῆμα χώρου τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη χρῆση ἀνάγεται στὰ πρῶμα χρόνια τῆς Ἑποχῆς τοῦ Σιδήρου, χωρὶς λείψανα κτισμάτων. Ἀκολουθεῖ μεγάλο στρώμα μὲ ἄφθονα θραύσματα ἀρχαϊκῶν καὶ κλασικῶν ἀγγείων καὶ ἄλλων πηλίνων ἀντικειμένων καὶ πολλὰ ὅσα ζῶν, τὰ ὁποῖα θεωρήθηκαν οἰκιακὰ ἀπορρίμματα. Στὰ στρώματα αὐτὰ βρέθηκε μακρὺς καμπύλος τοῖχος καὶ λείψανα ἄλλων κτισμάτων. Καὶ τὰ δύο στρώματα διασχίζει ὁ μνημειώδης, ὅπως χαρακτηρίστηκε, τοῖχος τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ποὺ μνημονεύεται καὶ στὴν περυσινὴ ἔκθεση. Ὁ τοῖχος αὐτός, ὅπως ἐπιβεβαιώθηκε κατὰ τὴν δεύτερη περίοδο τῶν ἀνασκαφῶν, ἀποτελεῖ κατασκευὴ ποὺ σχετίζεται μὲ οἰκοδομὲς τῆς βόρειας πλευρᾶς τῆς ἀκρόπολης, στὴν ὁποία ἀνήκει παλαιότερα ἀνεσκαμμένο κτίριο ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ κόγχες.

Λύκτος Ήρακλείου Κρήτης. Άεροφωτογραφία της ακρόπολης με τούς τομείς Α, Β, Γ και Ε (ό τελευταίος δέν ανασκάπτεται). Διακρίνεται ή σχέση τού μνημειακού οικόδομήματος τού τομέα Α με έκείνο πού ανέσκαψε ό Ρεθεμιωτάκης στόν τομέα Ε.

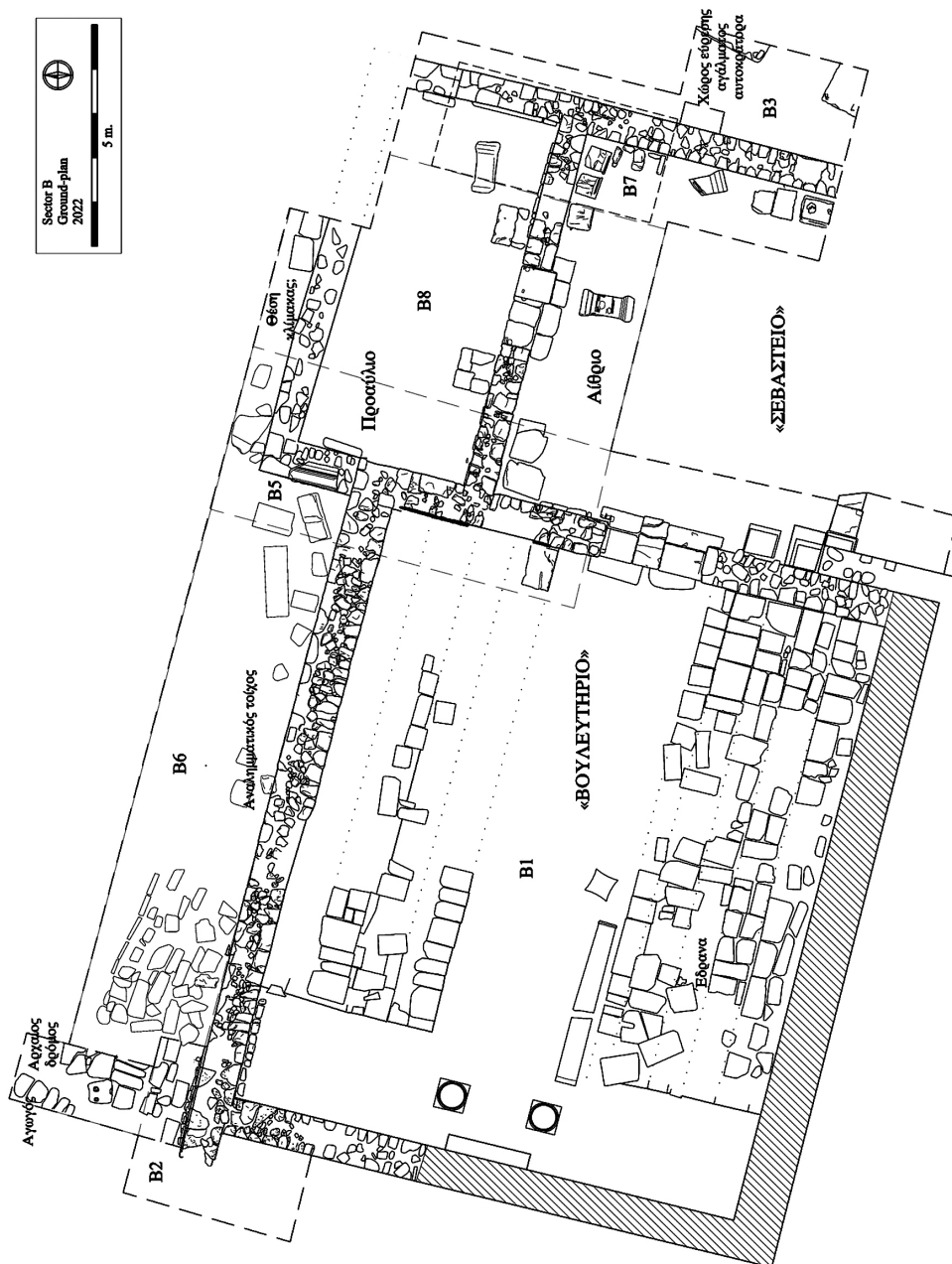

Λύκτος Ήρακλείου Κρήτης. Τοπογραφικό σχέδιο της ακρόπολης με τούς τομείς Α, Β, Γ.

Λύκτος Ηρακλείου Κρήτης. Τοπογραφικό σχέδιο του τομέα Α.

Στὸν τομέα Β, ἀρκετὰ ὑψηλότερα τοῦ Α, συνεχίστηκε ἡ ἀποκάλυψη τοῦ μεγάλου κτιρίου χαρακτηρισμένου ὡς «Βουλευτηρίου», οἰκοδομημένου σὲ τεχνητὸ ἄνδρo τοῦ ὁποίου ἐρευνήθηκε ὁ τοῖχος τοῦ ἀναλήμματος. Δυτικῶς βρέθηκε τμήμα πλακόστρωτου δρόμου καὶ μεταγενέστερος ἀγωγός. Ἀνατολικῶς τῆς αἴθουσας συνεδριάσεων τοῦ «Βουλευτηρίου» ἀπο-

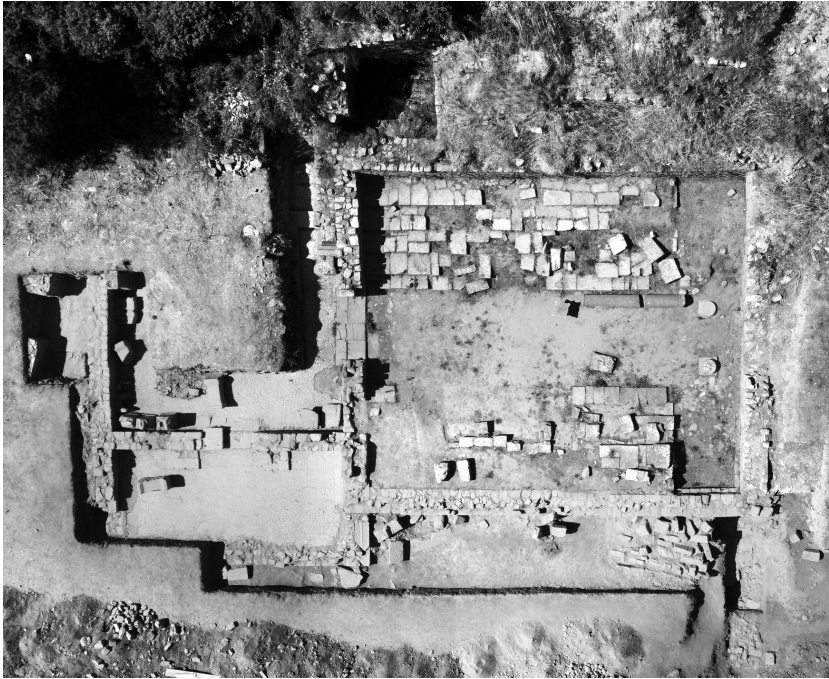

Λύκτος Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτοψη τοῦ «Βουλευτηρίου/Σεβαστείου» τοῦ τομέα Β.

καλύφθηκε χώρος μήκους 9 μ., τοῦ ὁποῖου τὸ δάπεδο εἶναι στρωμένο με λατύπη, πιθανῶς τῆς κατεργασίας τῶν λίθων τοῦ κτιρίου κατὰ τὴν κατασκευὴ του. Στὸν χώρο ἔφερε σκάλα λίθινη καὶ ἐκεῖ εἶχαν ἰδρυθεῖ ἀνδριάντες καὶ προτομὲς τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ καὶ μελῶν τῆς οἰκογένειάς τους, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν εὗρεση μαρμαρίνων πλακῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ὄψη τῶν βάθρων ἀγαλμάτων τοῦ Τραϊανοῦ καὶ τῆς συζύγου του Πλωτίνας καὶ ἑννέα ἀκόμη ἐνεπίγραφων βάθρων τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐπιτρέπουν στοὺς ἀνασκαφεῖς νὰ ὁρίσουν τὸ οἰκοδόμημα

Λύκτος Ἡρακλείου Κρήτης. Ὁρθοφωτογραφία τοῦ τομέα Α: Εἰκονίζεται ὁ καμπυλόγραμμος τοῖχος τῶν ἀρχαϊκῶν/κλασικῶν(;) χρόνων καὶ οἱ χαμηλὲς κατασκευὲς στὰ νότιά του, καθὼς καὶ ὁ εὐθύγραμμος μνημειακὸς ρωμαϊκὸς τοῖχος.

Λύκτος Ἡρακλείου Κρήτης. Ἀεροφωτογραφία τοῦ τομέα Β: Εἰκονίζονται τὸ Σεβαστεῖο (ἀριστερὰ) καὶ τὸ Βουλευτήριο (δεξιὰ).

ὡς Σεβαστεῖο καὶ τὴν κατασκευὴ του στὸ χρόνια τοῦ Τραϊανοῦ (98-117 μ.Χ.).

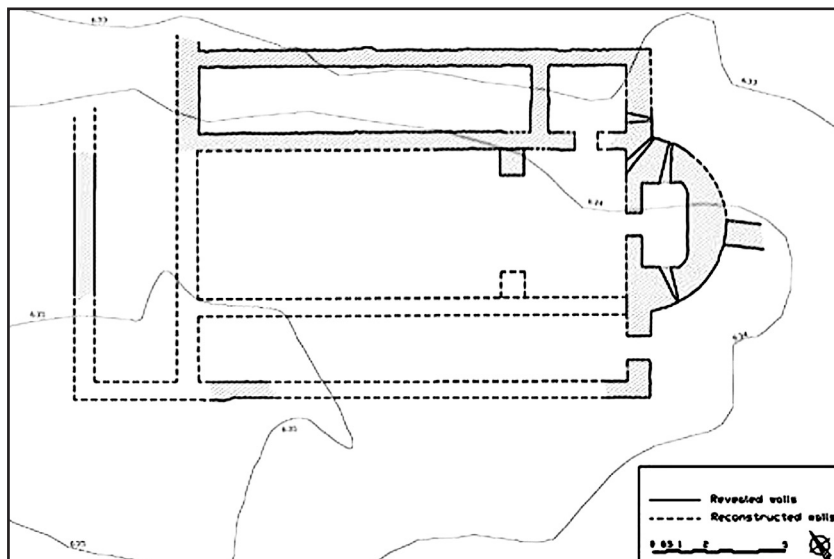
Στὸν τομέα Γ, στὴν κορυφὴ τῆς ἀκρόπολης, ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ μνημείου ποὺ ἐρευνήθηκε τὸ 2022 καὶ εἶχε θεωρηθεῖ ὡς παλαιοχριστιανικὴ βασιλική, φέρει ἐξωτερικῶς ἡμικυκλικὴ ἀψίδα. Ὁ χώρος τοῦ ἱεροῦ εἶναι ὀρθογώνιος καὶ ὁ τοῖχος ποὺ τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ λοιπὸ οἰκοδόμημα φέρει στὸ μέσον ἄνοιγμα θύρας. Οἱ τοῖχοι ἔφεραν ὀρθομαρμάρωση καὶ τὸ δάπεδο ἦταν πλακοστρωμένο. Στὸ κέντρο τοῦ χώρου βρέθηκε στερεωμένος ἀμφικιονίσκος, στὸν ὁποῖο ἐδραζόταν ἡ πλάκα τῆς τραπέζης. Οἱ ἀνασκαφεῖς μὲ πιθανότητα ἀποδίδουν τὰ σωζόμενα ἐρεῖπια σὲ τρίκλιτη βασιλική.

Ὁ νέος τομέας Δ τῆς ἀνασκαφῆς βρίσκεται στὸ βόρειο ἄκρο τῆς Λύκτου, ὅπου τὸ 1986 εἶχαν βρεθεῖ ταφές. Κατὰ τὸ 2022 ἔγινε νέα ἐρευνα καὶ βρέθηκαν πέντε μεγάλα ταφικὰ ἀγγεῖα, ἀμφορεῖς καὶ πίθοι καὶ ἄλλα μικρότερα, λεκάνες, ἀρύβαλλοι

καὶ οἰνοχόες μὲ λίγα καμένα ὀστά. Ὅλα χρονολογοῦνται στὸν 6ο αἰ. π.Χ. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα εἶναι κορινθιακὰ καὶ λακωνικά.

Λύκτος Ἡρακλείου Κρήτης. Ὁρθοφωτογραφία τοῦ Τομέα Γ: ὁ χώρος τῆς ἀψίδας μετὰ τὴ φετινὴ ἔρευνα.

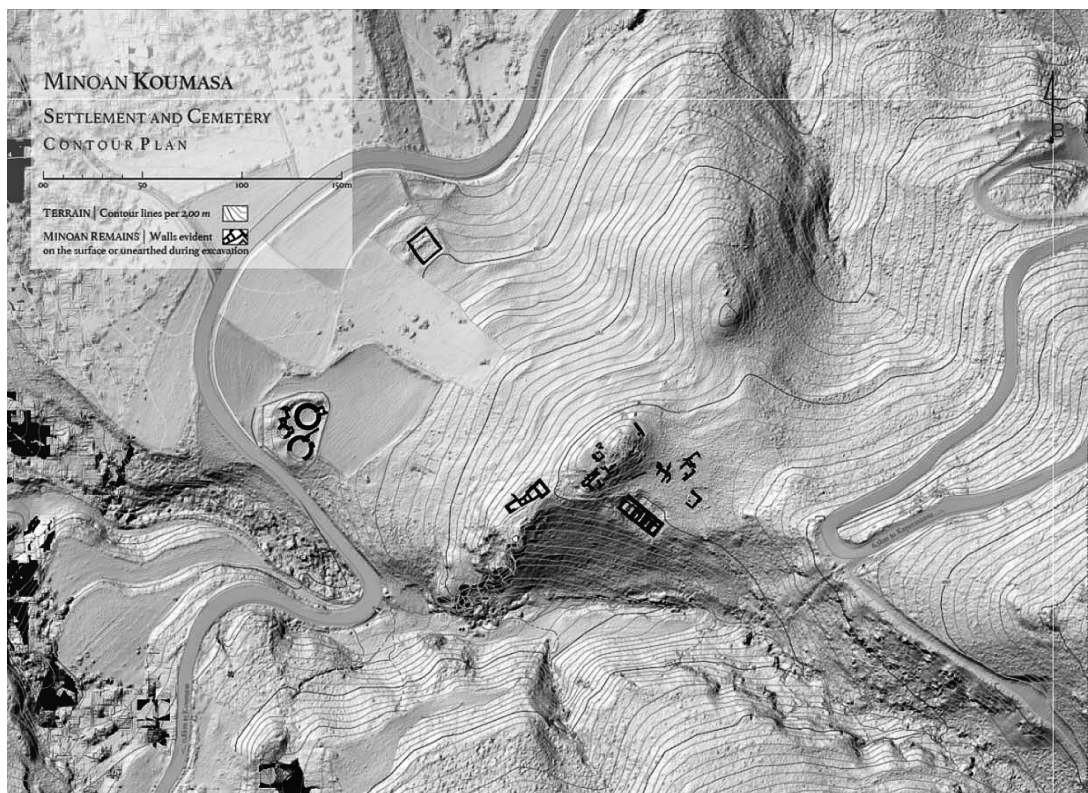

Λύκτος Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτοψη τῆς πρωτοβυζαντινῆς βασιλικῆς τοῦ τομέα Γ.

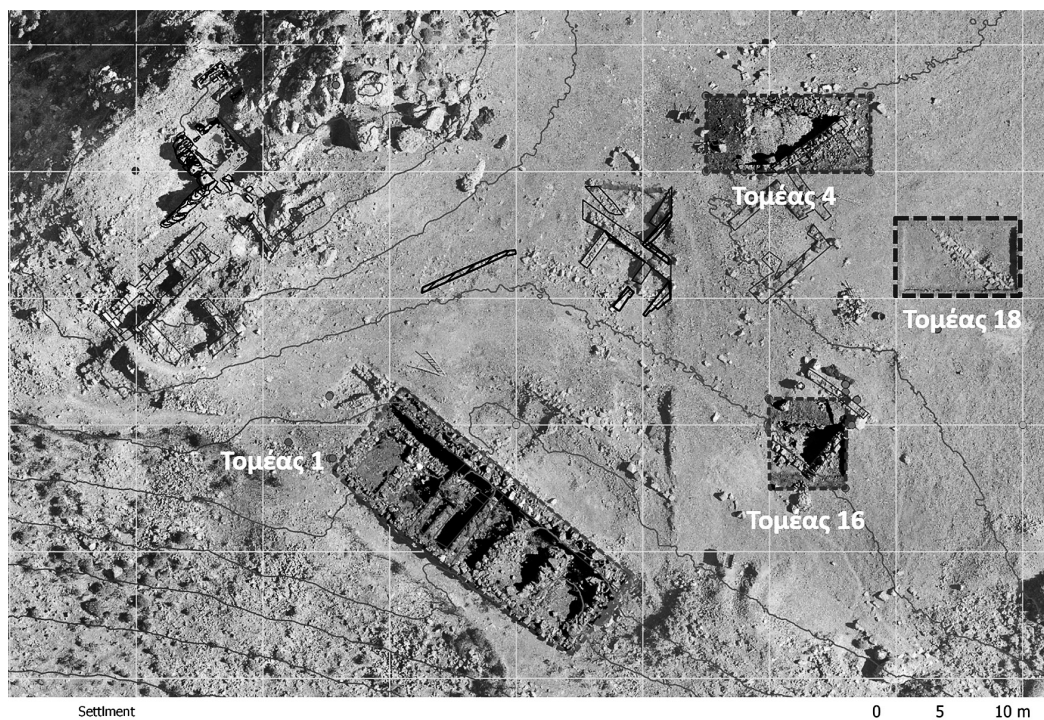
Στὴν Κουμάσα τῆς Κρήτης ὁ κ. Διαμαντῆς Παναγιωτόπουλος ἐρεῦνησε στὸν τομέα 1 ἰσχυρὴ κατωφέρεια μὲ ὑψηλὴ ἐπίχωση, ἡ ὁποία στὸ ἀνώτερο σημεῖο τῆς ἀπέδωσε χρηστικὴ κεραμικὴ ἐλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων· βαθύτερα ἦταν μινωικῶν χρόνων. Βρέθηκαν ἄωτο κωνικὸ κύπελλο, θραύσματα μικρῶν ἀγγείων, κυρίως κυπέλλων, τμήματα πίθων καὶ 16 λίθινα ἐργαλεῖα, τριβεῖα καὶ τριπτῆρες. Βρέθηκαν τοῖχοι οἰκοδομημάτων, οἱ ὅποιοι ἀκόμη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαρτίσουν σαφὲς σύνολο.

Στὸν τομέα 4 ἐπεκτάθηκε ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐκεῖ συγκροτήματος καὶ βρέθηκαν καὶ ἄλλοι τοῖχοι, οἱ ὅποιοι δὲν σχηματίζουν ἀκόμη αὐτόνομο κτίσμα, βρέθηκε ὅμως ἀποθέτης μὲ πολλὰ θραύσματα κεραμικῆς. Μεγάλῃ ἐπίσης ποσότης θραυσμάτων νεοανακτορικῆς κεραμικῆς συνελέγη διάσπαρτη (πίθοι, κύπελ-

14. ΚΟΥΜΑΣΑ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ μινωικὴ Κουμάσα, τοπογραφικὸ τοῦ 2022.

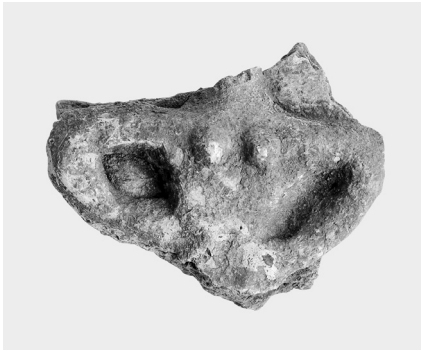
Κουμιάσα. Τομείς άνασκαφής 2022.

Κουμιάσα. Τομέας 4 (ἀπὸ Δ.).

λα, γεφυρόστομα ἀγγεία). Σὲ θραῦσμα ἀγγείου ἢ πλάκας εἰκονίζεται σὲ ἀνάγλυφο τὸ ἄνω γυμνοῦ σώματος γυναίκας. Ἀκόμη βρέθηκε κωνικὸ περίαπτο ἀπὸ στεατίτη, θραῦσμα λίθινου τριβείου, τμήματα κονιαμάτων.

Στὸν τομέα 16, ὅπου κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχαν βρεθεῖ πολλὰ ἀκέραια ἀγγεία, ἡ συνέχιση τῆς ἔρευνας ἀποκάλυψε, σὲ στρῶμα καταστροφῆς, 33 ἀκέραια ἀγγεία (ἄωτα κωνικὰ κύπελλα, μόνωτα κύπελλα, ἀβαθεῖς λοπάδες, πρόχοι, κάλαθοι, λίθινα ἐργαλεῖα, τμήμα λίθινου ἀγγείου καὶ πυρήνας ὀπαλίου), καὶ

Κουμάσα. Ἀνάγλυφη γυμνὴ γυναικεῖα μορφή (Τομέας 4).

Κουμάσα. Τομέας 16 (ἀπὸ Δ.).

ἀκόμη ἀπολίθωμα ἀχινού ηλικίας 6-7 ἑκατομμ. χρόνων, ὕψ. ± 0.09 μ., τοῦ ὁποίου ἡ βάση ἔχει ὑποστεί κατεργασία. Δύο ἐλλιπῇ ἡμισφαιρικὰ κύπελλα φέρουν ὡς διάκοσμο τρέχουσες σπεῖρες. Ὁ ἀνασκαφεὺς τὰ χρονολογεῖ μὲ πιθανότητα στὴν ΥΜ ΙΒ περίοδο καὶ τὰ θεωρεῖ ὡς ἐνδειξη ἐγκατάλειψης τοῦ οἰκισμοῦ.

Στὸν τομέα 18 ἔχει ἀποκαλυφθεῖ τοῖχος μήκ. 10 μ., ὁ ὁποῖος καμπυλοῦται στὸ Β. ἄκρο του καὶ σώζεται σὲ ὕψος τριῶν δόμων. Ἡ κεραμικὴ ποὺ ἀπέδωσε ἡ ἔρευνα εἶναι θραύσματα χονδρῶν ἀγγείων καὶ κυπέλλων. Θραῦσμα πίθου φέρει ὡς διάκοσμο ἐμπίστους κύκλους. Μεταξὺ τῶν εὗρημάτων καταλέγεται καὶ μικρότατο σχηματικὸ πτηνόσχημο εἰδῶλιο.

Κατὰ τὴν ἐπιφανειακὴ ἔρευνα τῆς δυτικῆς πλαγιᾶς τῆς Κουμάσας συνελέγη μεγάλη ποσότητα μινωικῆς κεραμικῆς, λίθινων ἐργαλείων (χονδροειδῆ ἀγγεῖα, πιθάρια, τριποδικῆς χύτρες, θραύσματα νεοανακτορικῶν πίθων καὶ τριποδικῶν χυτῶν καὶ πόδι ΥΜ ΙΙΙ τριποδικῆς χύτρας). Βρέθηκαν ἀκόμη καὶ θραύσματα ἀγγείων ἀπὸ terra sigillata καὶ κεραμιδιῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Κουμάσα. Τομέας 18 (ἀπὸ Α.).

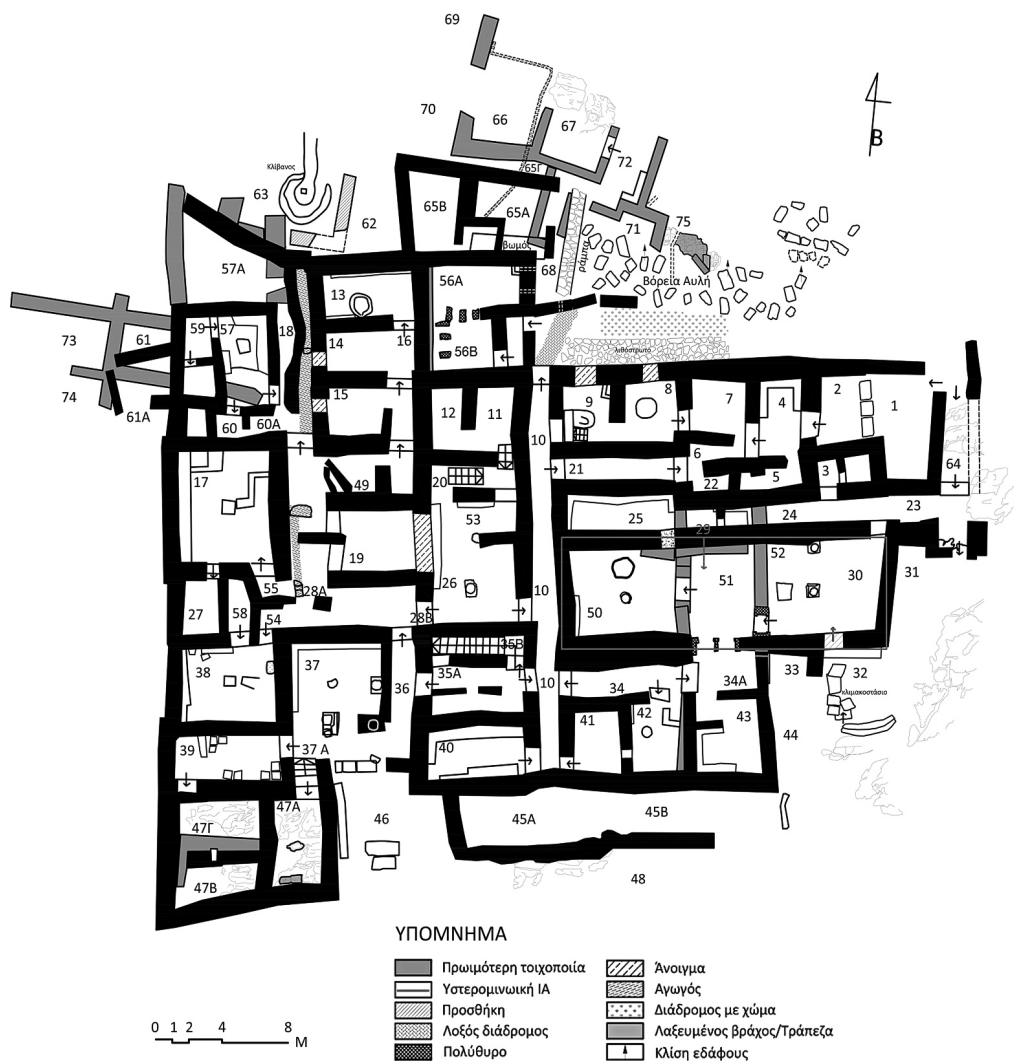
Στὴ Ζώμινθο τῆς Κρήτης ἡ κυρία Ἑφῆ Σαπουνᾶ-Σακελαράκη συνέχισε τὴν ἔρευνα τῆς αὐλῆς ΒΔ τοῦ κύριου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος, κάτω ἀπὸ τὶς πλάκες τῆς ὁποίας βρέθηκε ἡ συνέχεια παλαιοανακτορικοῦ μεγάλου κτίσματος. Ἄλλη διαπίστωση εἶναι ὅτι καὶ κάτω ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κτίριο ὑπάρχουν παλαιότερα σποραδικὰ λείψανα, ὅπως φάνηκε μὲ σαφήνεια στοὺς χώρους 50, 51, 52, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν αὐλὴ τῶν νεοανακτορικῶν χρόνων.

Τὸ κτίριο ποὺ καταλάμβανε κατὰ τὴν παλαιοανακτορικὴ περίοδο τὸν χώρο τῶν σήμερα θεατῶν ἐρειπίων ἐκτεινόταν, κατὰ τὴν ἀνασκαφεία, σὲ μεγαλύτερη ἔκταση, ὅπως εἶναι φανερὸ μὲ τὴ βόρεια επέκταση ποὺ ἀποκαλύφθηκε τὸ 2021 καὶ τὸ 2022.

Ζώμινθος Κρήτης.

Στὸ νέο βόρειο τμήμα ἡ ἀνασκαφὴς βρῆκε κυλισμένα ἀπὸ τὸν ὄροφο τοῦ παλαιοανακτορικοῦ κτιρίου ἀγγεῖα τύπου αὐγοθήκης (egg-cups). Ὅμοια ἀγγεῖα εἶχαν βρεθεῖ καὶ τὸ 2021 στὸν χῶρο 71, ποὺ ἀνήκει στὴ βόρεια ἐρευνώμενη περιοχὴ. Ἡ ποσότης τῶν ἀγγείων ὁδηγεῖ τὴν ἀνασκαφέα στὴ σκέψη ὅτι ἴσως στὸν ὄροφο ὑπῆρχε αἴθουσα συμποσίων καὶ συγκεντρώσεων.

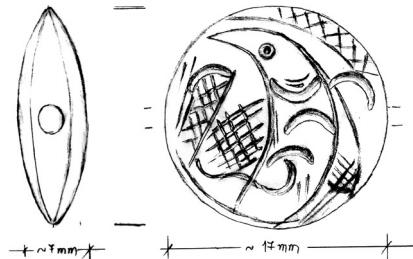

Ζώμινθος Κρήτης. Σφραγίδα με μοτίβα κύκλων ποὺ βρέθηκε στὸν Χῶρο 61.

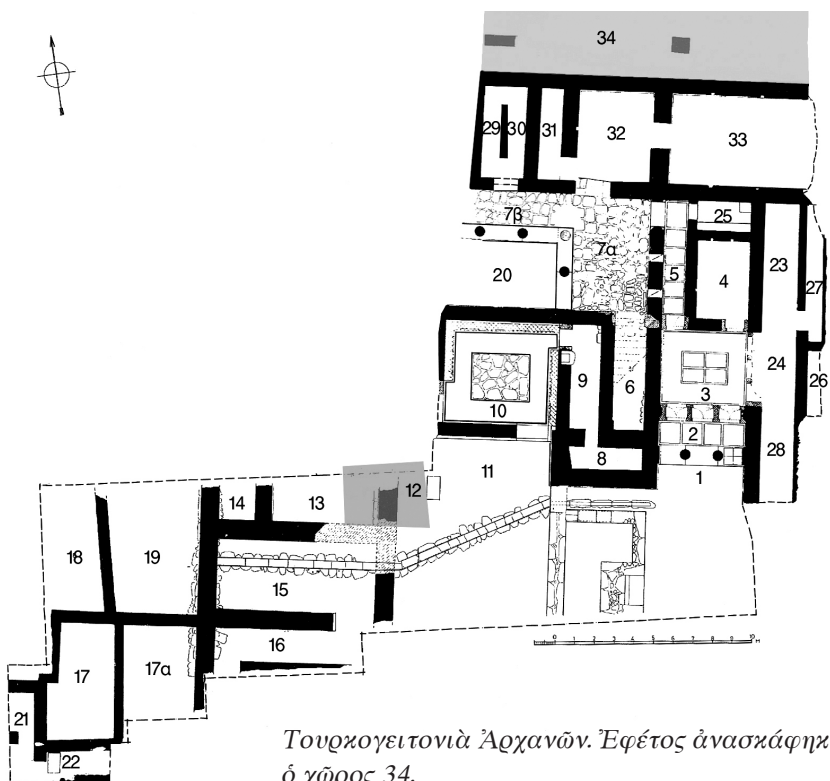
Λείψανα τοῦ παλαιότερου κτιρίου, κατεστραμμένον στὸ μεταίχμιον τῆς ΜΜ II - ΜΜ III περιόδου, ἀποκαλύφθηκαν ἐξωτερικῶς τῆς ΒΔ του ἄκρης. Εἶναι οἱ χῶροι 61, 61Α, 73, 74. Στὸν χῶρο 61 βρέθηκε πῆλινο ὁμοίωμα θαλασσίου τρίτωνος καὶ σὲ βαθύτερο στρώμα τοῦ χῶρου 61 δύο σφραγίδες τῆς ΜΜ II - ΜΜ III περιόδου μὲ σφραγιστικὴ παράσταση τέσσερις κύκλους.

Στὶς Ἀρχάνες τῆς Κρήτης, στὴ θέση Τουρκογειτονιά, ἡ κυρία Ἑφφί Σαπουνᾶ-Σακελλαράκη ἐρευνήσε τὸν χῶρο 34, ὅπου ἀποκαλύφθηκε κτιστὸ κιβώτιο, σοβατισμένον μέσα καὶ ἔξω. Περιεῖχε θραύσματα ἀγγείων (πόδια χύτρας, κύπελλα κωνικά), μία σφραγίδα-φυλακτὸ τῆς ΥΜ I περιόδου μὲ παράσταση ψαριοῦ καὶ πλέγματος, ἔλασμα καὶ χάντρα ἀπὸ χαλκὸ, λεπίδα ἀπὸ ὀψιανό. Στὸν χῶρο 34 βρέθηκαν στάχτες καὶ καμένος πηλός.

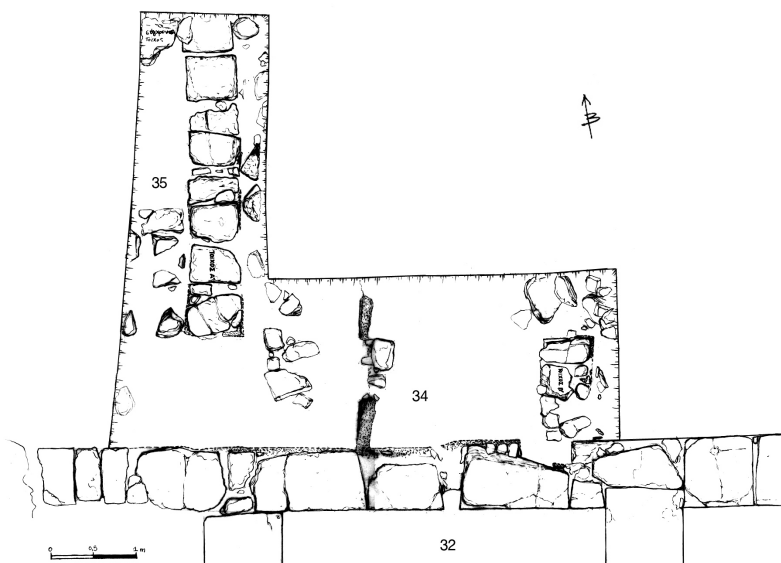
16. ΤΟΥΡΚΟ-
ΓΕΙΤΟΝΙΑ
ΑΡΧΑΝΩΝ

Τουρκογειτονιά Ἀρχανῶν. Τалиσμανική ἀπὸ ἀχάτη σφραγίδα ΥΜ I περιόδου μὲ παράσταση ἰχθύος καὶ δικτυωτοῦ.

Τουρκογειτονιά Ἀρχανῶν. Ἐφέτος ἀνασκάφηκε ὁ χώρος 34.

Τουρκογειτονιά Ἀρχανῶν. Χῶροι 34-35.

Στὴ Ζάκρο Κρήτης ὁ κ. Λευτέρης Πλάτων συνέχισε τὴ συντήρηση καὶ μελέτη τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἀνακτόρου, ἰδιαίτερα τῆς Δυτικῆς αὐλῆς. Στὸ ἐκεῖ ἐργαστήριο συντήρησης ἀποκαταστάθηκαν δύο μεγάλοι πίθοι καὶ ἀμφορεὺς ὁ ὁποῖος, πλὴν τῶν κανονικῶν λαβῶν, ἔχει καὶ δύο ἀκόμη στὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγγείου γιὰ τὴν εὐχερέστερη χρῆση του.

Ὁ καθαρισμὸς τῆς Δυτικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου ἔφερε πάλι στο φῶς δάπεδα κατασκευασμένα μὲ χαλίκια, ἀσβέστη καὶ πήλινες πλάκες.

Ζάκρος. Δάπεδο μὲ χαλικιάσβεστο καὶ πήλινα πλακίδια, μετὰ ἀπὸ τὸν καθαρισμὸ του.

Ζάκρος. Βυτιόσχημος πίθος μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποκατάστασή του.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Κατὰ τὸ 2022 ἐκδόθηκε ὁ τόμος 161 (2022) τῆς Ἀρχαιο-
λογικῆς Ἐφημερίδος μὲ τὰ ἐξῆς περιεχόμενα: P. Kounouklas,
D. Rousset: Épigraphie et archéologie: à propos de quelques tuiles
grecques archaïques estampillées - Jörg Deterling: Two Greek
Sculptures in USA Museums - Σταύρου Ἰ. Ἀρβανιτόπουλου:
Λίθινη εἰκόνα Χριστοῦ στὸ κωδωνοστάσιο τῆς Ἀγίας Σοφίας
τοῦ Μυστρᾶ - Μέλπως Ἰ. Πωλογιώργη: Ἡ ἀρκουδίτσα τῆς
Ἀκροπόλεως. Ἱστορία ἐνὸς εὐρήματος - Γιώργου Πάλλη: Βυ-
ζαντινὰ εἰκονιστικὰ ἀνάγλυφα ἀπὸ τὴν Ἄνδρο - Alberto Benve-
nuti: Πολιόχνη. Μιὰ νέα ἀνάγνωση τῆς οἰκιστικῆς ἐξέλιξης τῆς
ΠΕΧ I-II - Γεωργίου Π. Οἰκονόμου: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἀρχαιο-
λογίαν - Ἑλισάβετ Π. Σιουμπάρα: Ernst-Ludwig Schwandner.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

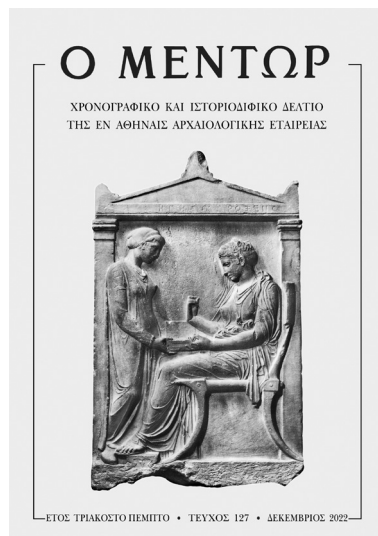
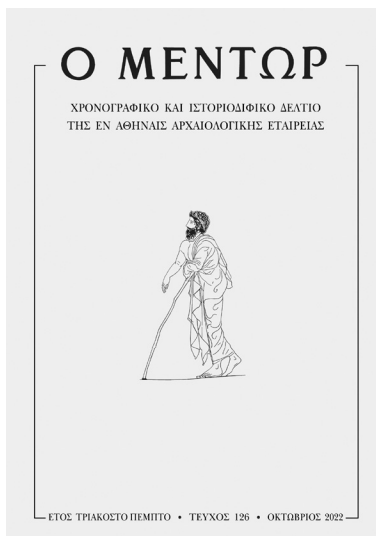
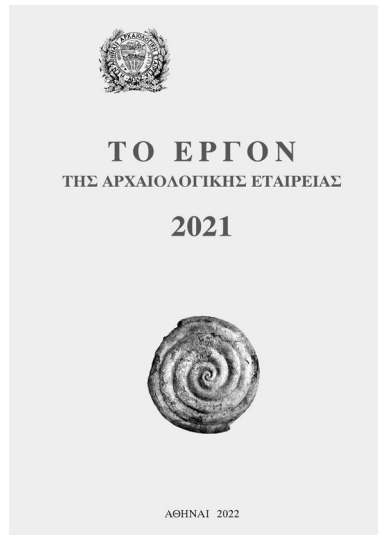
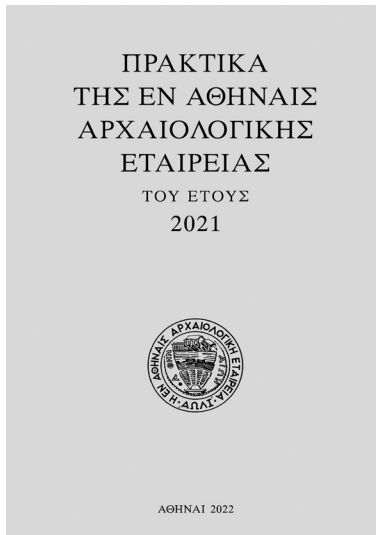
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

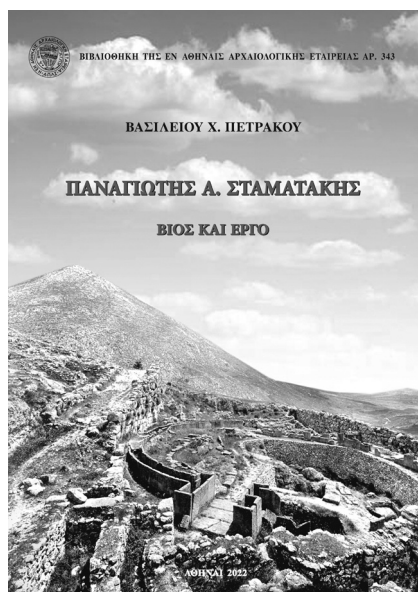
161
2022
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
2022

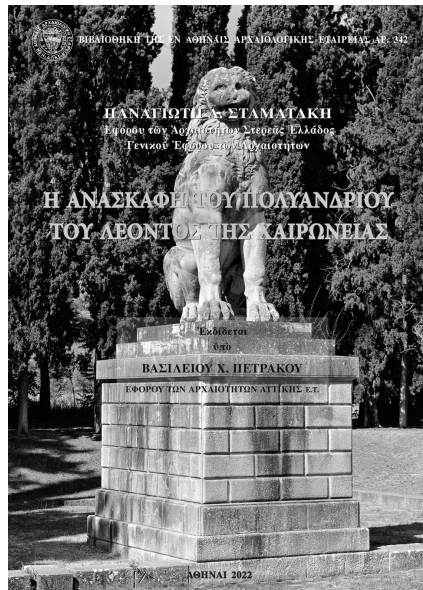
Ἐκδόθηκαν ἀκόμη τὰ *Πρακτικά* τοῦ 2021, τόμος 176, καὶ τὸ *Ἔργον* τοῦ 2021, τὸ ὁποῖο περιέχει ἐπὶ πλέον, πέραν τῶν περὶ ἀνασκαφῶν καὶ δημοσιευμάτων κλπ., τὸ ἰδιαίτερο κεφάλαιο μὲ τίτλο «Ἀρχεῖο δημοσιευμένο ἠλεκτρονικῶς». Πρόκειται γιὰ τὴ λεπτομερῆ ἀναγραφή τῶν ἐγγράφων, φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑταιρείας, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀναρτηθεῖ στὸ διαδίκτυο καὶ ἡ χρήση τους εἶναι ἐλεύθερη.

Ἐκδόθηκε τὸ τεύχος 126 τοῦ ἱστοριοδιφικοῦ περιοδικοῦ *Ὁ Μέντωρ*, ἀφιερωμένο στὸν βίο καὶ τὸ ἔργο τῆς Σέμνης Καρούζου, μὲ προσαρτημένη λεπτομερῇ καὶ πλήρη ἐργογραφία της, ὡς καὶ τὸ τεύχος 127 τοῦ ἰδίου περιοδικοῦ (σσ. 260), ποὺ περιέχει τὸ κείμενο «Ἀναδρομὴ σὲ ξεχασμένα». Σὲ 15 ἰδιαίτερα κεφάλαια καὶ παραρτήματα ἐξετάζονται θέματα τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας τὰ ὁποῖα ἀπασχόλησαν τοὺς Ἑλλήνες ἀρχαιολόγους, τὸν Τύπο καὶ τὸ κοινό, τὶς περισσότερες φορὲς κατὰ τρόπο λανθασμένο, μὲ ἀποτέλεσμα πολλὰ δεκαετίες μετὰ τὰ συμβάντα νὰ εἶναι ἄγνωστη ἢ νὰ παραμένει παραμορφωμένη ἡ πραγματικότητα.

Μία ξεχασμένη μορφή τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας παρουσιάζεται μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας *Παναγιώτης Α. Σταματάκης, Βίος καὶ Ἔργο* (BAE 343, σσ. 560). Πρόκειται γιὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ὄσων ἀφοροῦν τὸν βίο καὶ τὸ ἔργο τοῦ παλαιοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ διάστημα 1870-1885 ἦταν ὁ μόνος Ἑλλήν ἀρχαιολόγος, ποὺ ἐργαζόταν γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς τότε Ἑλλάδος, τῆς ἐκτὸς Ἀθηνῶν. Γραφεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀρχικῶς, ἀποσπάστηκε στὴν Ἀρχαιολο-

γική Ἑταιρεία καὶ ἐργάστηκε καὶ ἔδρασε στὴ Μῆλο, στὴ Δῆλο, στὴν Πελοπόννησο καὶ κυρίως στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, Βοιωτία, Φωκίδα, Λοκρίδα. Ἰδρυσε πλῆθος συλλογῶν καὶ μουσείων, πρῶτα τῆς Σπάρτης καὶ στὴ συνέχεια τοῦ Ἄργους, τῶν Δελφῶν, Θεσπιῶν, Θηβῶν, Μυκόνου, Πλαταιῶν, Σχηματαρίου, Χαιρωνείας. Ὑπῆρξε ὁ ἐπόπτης τῶν πολύκροτων ἀνασκαφῶν τοῦ Σλήμαν στὶς Μυκῆνες τὸ 1876. Τὶς ἀνασκαφές αὐτὲς τὶς συνέχισε τὸ 1877 καὶ 1878 καὶ δικό του εὔρημα ἦταν ὁ ἔκτος τάφος τοῦ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως ταφικοῦ κύκλου Α.

Ἡ μόνη πηγὴ γνώσης τοῦ ἔργου καὶ τοῦ βίου τοῦ Σταματάκη εἶναι τὰ ἀφθονα ἔγγραφα του πρὸς τὴν Ἑταιρεία καὶ τὴ Γενικὴ Ἐφορεία τῶν Ἀρχαιοτήτων, στὰ ὁποῖα ἐκθέτει τὶς ἐνέργειές του γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ἀρχαίων.

Μετὰ τὴν παρέλευση 137 χρόνων ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Π. Σταματάκη ἐκδίδεται τὸ χειρόγραφό του, τὸ ὁποῖο περιέχει τὸ Ἡμερολόγιο ἀνασκαφῆς τοῦ πολυανδρίου τῆς Χαιρωνείας, ὅπου βρίσκονται θαμμένα τὰ λείψανα τῶν 254 Θηβαίων ἱερολοχιτῶν ποὺ ἔπεσαν στὴν περιλάλητη μάχη τῆς Χαιρωνείας τὸ 338 π.Χ. μαχόμενοι ἐναντίον τοῦ Φιλίππου Β΄ τῆς Μακεδονίας

καὶ τοῦ γιοῦ του Ἀλεξάνδρου, τοῦ κατόπιν στρατηλάτου. Τὸ χειρόγραφο τοῦ Ἡμερολογίου, γνωστὸ ἐξ ἀρχῆς, ἐπρόκειτο νὰ ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία μετὰ τὴ λήξη τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ πολυανδρίου, κάτι ποὺ δὲν ἔγινε. Ἐκδίδεται τώρα, 142 χρόνια μετὰ τὴν ἀνασκαφή, μετὶ τίτλου *Παναγιώτη Α. Σταματάκη, Ἡ ἀνασκαφή τοῦ πολυανδρίου τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας* (BAE 342, σσ. 304).

Τὸ Ἡμερολόγιο ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ μοναδικὸ χειρόγραφόν του ποὺ φυλάγεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ὑπηρεσίας, περιέχει τὰ σκίτσα τῶν 154 νεκρῶν Θηβαίων ἱερολοχιτῶν, ποὺ ἔπесαν στὴ μάχη τῆς Χαιρωνείας, καὶ πλήρη περιγραφὴ τῆς καταστάσεως τοῦ κάθε σκελετοῦ, ποὺ βοηθεῖ στὸν σχηματισμὸ σαφοῦς εἰκόνας τῆς βιαιότητος τῆς μάχης.

Ἡ ἔκδοση τοῦ Ἡμερολογίου γίνεται ἀπὸ τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος ἔχει προσθέσει κείμενα μετὰ τὰ ὁποῖα διευκρινίζονται ζητήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ πολυανδρίου καὶ διασαφηνίζεται πλήρως ἡ ἱστορία τῆς εὑρεσης καὶ ἀναστήλωσης τοῦ πασίγνωστου γλυπτοῦ λέοντος, ἐπιστήματος τοῦ πολυανδρίου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἑταιρείας σκοπευόμενη ἀναστήλωση ἀποτέλεσε καὶ τὴν κατὰ τὸ 1880 αἰτία τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ κοιμητηρίου τῶν 254 Θηβαίων ἱερολοχιτῶν.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Τὰ διὰ τοῦ διαδικτύου μαθήματα τῆς Τετάρτης ποὺ ὀργανώνει ἡ Σύμβουλος κυρία Ντόρα Βασιλικοῦ μὲ τὴν τεχνικὴ ἐπιμέλεια τῆς κυρίας Ἀλεξάνδρας Κόττη, συνεχίστηκαν κατὰ τὸ 2022 μὲ τίτλο «Ἀνασκαφὲς σὲ ἐξέλιξη. Νέες ἔρευνες καὶ εὐρήματα» καὶ τὸ ἐξῆς πρόγραμμα:

Ἀνδρέας Βλαχόπουλος, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, 2 Νοεμβρίου 2022, Οἱ τοιχογραφίες τῆς Θήρας.

Ἄγγελος Χανιώτης, Καθηγητὴς στὸ Institute for Advanced Studies, Princeton, Η.Π.Α., 9 Νοεμβρίου 2022, Λύττος: Νέες ἔρευνες στὸ Βουλευτήριον καὶ Σεβαστεῖο τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς.

Κωνσταντῖνα Καζᾶ-Παπαγεωργίου, Ἀρχαιολόγος, 16 Νοεμβρίου 2022, Ἀστέρια Γλυφάδας Ἀττικῆς: Ἐργαστηριακὴ ἐγκατάσταση καὶ νεκροταφεῖο τῆς Πρώιμης Ἑποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.

Σοφία Βουτσάκη, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Groningen, Ὁλλανδία, 23 Νοεμβρίου 2022, Ὁ Ἅγιος Βασίλειος Λακωνίας στὴν πρώιμη Μυκηναϊκὴ ἐποχὴ: πρῶτα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ Βόρειο Νεκροταφεῖο.

Ἰφιγένεια Τουρναβίτου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, 30 Νοεμβρίου 2022, Ἡ Κάτω Πόλη τῶν Μυκηνῶν στὴ Μετανακτορικὴ περίοδο. Ἡ περίπτωση τῆς Ἀνατολικῆς Οἰκίας.

Ἰφιγένεια Δεκουλάκου, Διευθύντρια Ἀρχαιοτήτων ΥΠΠΟΑ ἑ.τ., 7 Δεκεμβρίου 2022, Τὸ Ἱερὸ τῶν Αἰγυπτίων θεῶν στὸν Μαραθῶνα.

Ἀλίκη Μουστάκα, Ὁμ. Καθηγήτρια Α.Π.Θ., 14 Δεκεμβρίου 2022, Στὰ σύνορα Αἰτωλίας καὶ Λοκρίδας: Ἡ ἀνασκαφὴ στὴν ἀκρόπολη τοῦ Ἑλληνικοῦ Βελβίνας (ἀρχαῖο Μολύκρειο).

Κωνσταντῖνος Καλογερόπουλος, Ἐρευνητής, Κέντρον Ἑρεῦνης τῆς Ἀρχαιότητος, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, 21 Δεκεμβρίου

2022, Προϊστορικές αρχαιολογικές έρευνες στην ακρόπολη της Βραυρώνας κατά τα έτη 1950-2001.

Σταῦρος Βλίζος, Καθηγητὴς Ἰονίου Πανεπιστημίου, 11 Ἰανουαρίου 2023, Τὸ Ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνα Ἀμυκλαίου στὴ Σπάρτη μέσα ἀπὸ τὶς πρόσφατες έρευνες: Προσεγγίσεις καὶ έρμηνεῖς.

ΔΩΡΕΕΣ

Προσέφεραν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας:

Τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἀθλητισμοῦ.

Τὸ Ἴδρυμα Σταῦρος Νιάρχος.

Τὸ Ἴδρυμα Ψύχα.

The Archaeological Society Foundation.

Ὁ κύριος Ἀγγελος Χανιώτης.

Ἡ «ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ».

Ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Κόκκου, τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἀρχείου Ἰωάννη Τραυλοῦ.

Ὁ κύριος Σέρτζιο Σκιλάρντι, μέρος τοῦ ἀρχείου τοῦ πατέρα του Δημητρίου Σκιλάρντι.

Ὁ κύριος Ἀντώνης Μπρουνιᾶς, τὴν βιβλιοθήκη τοῦ ἀεμνήστου δημοσιογράφου Δημητρίου Μπρουνιᾶ.

Ἡ κυρία Ζέττα Θεοδωροπούλου-Πολυχρονιάδου, συλλογὴ βιβλίων.

Ἡ κυρία Ἑρση Μπρούσκαρη, Συλλογὴ βιβλίων.

Ἡ κυρία Ραχήλ Καπόν, Συλλογὴ βιβλίων.

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ

Τὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑταιρείας, τὸ ὁποῖο διευθύνει ἡ κυρία Ἰωάννα Νίνου, συμπληρώθηκε μὲ νέα έγγραφα στοιχεῖα τοῦ ἀρχείου Γιάννη Τραυλοῦ χάρις στὴ δωρεὰ τῆς κυρίας Ἀγγελικῆς Κόκκου, μέλους τῆς Ἑταιρείας.

Κατατέθηκε στὸ Ἀρχεῖο ἀπὸ τὸν Γενικὸ Γραμματέα τῆς Ἑταιρείας μεγάλος ἀριθμὸς ἐγγράφων, δημοσιευμάτων καὶ εἰκόνων, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐλληνικὴ ἀρχαιολογία.

Παρά τις δυσχέρειες τῆς περιόδου ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων τὸ Ἀρχεῖο δὲν εἶναι προσιτὸ στὸ κοινόν, ὅλα τὰ αἰτήματα τῶν μελετητῶν ἱκανοποιήθηκαν διὰ τῆς ἠλεκτρονικῆς ὁδοῦ καὶ διὰ τῶν στοιχείων ποὺ εἶναι ἤδη ἀναρτημένα στὸ διαδίκτυο καὶ ἡ χρήση τους εἶναι ἐλεύθερη. Βλ. λεπτομερῆ κατάλογο Ἔργον 2021, 69-108.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἡ Βιβλιοθήκη, τὴν ὁποία διευθύνει ὁ κ. Martin Schaefer, πλουτίστηκε μὲ μεγάλο ἀριθμὸ μονογραφιῶν καὶ νέων τόμων περιοδικῶν μὲ ἀγορὰ καὶ ἀνταλλαγές. Ὅρισμένες σειρὲς δημοσιευμάτων, τῶν ὁποίων ἐπὶ μακρὰ ἔτη δὲν ἔγινε χρήση, τοποθετήθηκαν σὲ παράρτημα τῆς Βιβλιοθήκης ἐντὸς τοῦ μεγάρου καὶ εἶναι εὐκόλα προσιτές.

Στὴ σελίδα 62 μνημονεύεται ἡ δωρεὰ τοῦ κ. Ἀντωνίου Μπρουνιά τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐκλιπόντος θείου του Γιώργου Μπρουνιά, σύνολο ἐξαιρετικῆς ἐπιστημονικῆς σημασίας, καθὼς ἀπαρτίζεται σχεδὸν μόνον ἀπὸ βιβλία τέχνης καὶ ἀρχαιολογικά. Ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς δωρεᾶς μπορεῖ κανεὶς νὰ σχηματίσει εἰκόνα τοῦ κατόχου τους, ποὺ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ κυρίου Ἀ. Μπρουνιά ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλῶ

τὰ ὅσα ἀκολουθοῦν:

Ὁ Γιώργος Μπρουνιάς (1946-2022), γεννημένος στὴν Ἀθήνα, σπούδασε στὸ ΕΚΠΑ ἀρχαιολογία καὶ ἀρχικὰ ἐργάστηκε στὸ Λονδίνο ὡς συνεργάτης στὸ ἐλληνικὸ τμήμα τοῦ BBC (1974-1979) καὶ στὴ συνέχεια στὶς ἐφημερίδες *Τὰ Νέα* (1979-1990) καὶ *Ἡ Καθημερινή* (1991-2008). Ἔχοντας κλίση πρὸς τὴ λογοτεχνία, δημοσίευσε κείμενά του στὰ περιοδικὰ *Ἡ Λέξη* καὶ *Ἐκρηβόλος* καὶ τὸ 1989 καὶ 1990 ἐκδόθηκαν τὰ δύο μέρη τοῦ ἔργου του *Σημειώσεις γιὰ ἓνα Ἡμερολόγιο* καὶ συγκεντρωτικὰ μὲ τὴν προσθήκη τρίτου μέρους τὸ 1993 (Τὸ Ροδακίό). Τὸ δεῦτερο βιβλίο του *Ἀπόσπασμα* ἐκδόθηκε τὸ 1996 καὶ τὸ 2004 δημοσίευσε Ἀνθολογία ἰαπωνικῆς ποίησης (*91 Ἰαπωνικὰ ποιήματα +1*, Ροδακίό). Ἀκολούθησαν κι ἄλλες ποιητικὲς συλλογές, καὶ τὸ 2009 τιμήθηκε μὲ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Βλ. περισσότερα, *Λεξικὸ Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας* (ἐκδόσεις Πατάκη 2007) σ. 1503.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ κοινωνικὴ ἀνωμαλία ποὺ ἔχει δημιουργηθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς πανδημίας προκάλεσε δυσχέρειες στὴν συνεργασία μεταξὺ ὑπηρεσιῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων, κάτι ποὺ θὰ συνεχισθεῖ, μὲ ἄγνωστο τὸ τέλος της. Στὰ ἐλληνικὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα παρατηρεῖται, σὲ κάποιο τομέα, δημοσιογραφικὴ κινητικότης τὴν ὁποία, ἀντικρουόμενη ὡς πρὸς τὶς ἀπόψεις ποὺ διατυπώνονται, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνεύσει κανεὶς μὲ βεβαιότητα, ὅπως συνέβη ἄλλωστε κατὰ τὴ μακρότατη σχετικὴ διαδικασία. Ἡ Ἐταιρεία, ἡ ὁποία δὲν εἶχε ὑστερήσει, σὲ παλαιότατους ἤδη χρόνους, νὰ πρωταγωνιστήσῃ στὴ διαδικασία, εὐχεται ὅπως τὰ πράγματα προχωρήσουν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου.

Ὁ Παρθενὼν καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ ἱερὰ αὐλή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προοίμιον	7
Ἀνασκαφές	11
1. Γλυφάδα Ἀττικῆς	11
2. Μπρεξίτζα Μαραθῶνος	13
3. Σικυὼν	17
4. Θουρία	18
5. Ἰκλαινα Μεσσηνίας	20
6. Μεσσήνη	24
7. Ἀμύκλαι	28
8. Γλᾶς	30
9. Ντικιλὶ Τὰς	34
10. Ἅγιος Ἀνδρέας Σίφνου	36
11. Χαλανδριανὴ Σύρου	38
12. Βαθὺ Ἀστυπалаίας	39
13. Λύκτος Ἡρακλείου Κρήτης	40
14. Κουμάσα Κρήτης	47
15. Ζώμινθος Κρήτης	51
16. Τουρκογειτονιά Ἀρχανῶν	53
17. Ζάκρος	55
Δημοσιεύματα	56
Μορφωτικὴ Δράση	61
Δωρεές	62
Τὸ Ἀρχεῖο	62
Ἡ Βιβλιοθήκη	63
Γιῶργιος Μπρουνιάς	64
Ἐπίλογος	65

ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2022
ΑΡ. ΤΟΜΟΥ 69
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2023
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙΠΝΙΑ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΥΛΟΥΚΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.»
ΛΕΟΝΤΙΟΥ 9 - ΑΘΗΝΑ
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΕΦΗΣ ΑΧΛΑΔΗ

